

Přítomnost

R O Č N Í K VII.

V PRAZE 18. ČERVNA 1930.

Č Í S L O 24.

Potíže s radniční demokracií.

Funkcionáři samosprávných svazků a volení členové obecních zastupitelstev, městští radní, starostové a jejich náměstci, prostě všichni, kdo mají co dělat se samosprávou a jsou za ni odpovědní, mají velkou nevýhodu proti svým kolegům vyššího řádu v zemských zastupitelstvech a parlamentě: do jejich práce je vidět a její výsledky může samo občanstvo dobře kontrolovat. Když parlament schválí nějaká cla, přijme nejen prostý občan, ale i vyspělý a vzdělaný člověk věc jako skutečnost, o níž myslí, že se ho nijak netýká. Cesta od poslancekých stolků, na nichž spočinou odhlasované předlohy k řeznickému nebo hokynářskému krámu, kde se za několik měsíců promění paragrafy osnovy v koruny a haléře, naskakující na dosavadní ceny, je příliš dlouhá a nenápadná, než aby souvislost těchto dvou věcí mohl postřehnout člověk bez národohospodářského vzdělání. Stejně je tomu s velkou většinou ostatní parlamentní práce, které se stále pohybuje jaksí v oblacích, zahalena rouškou nesrozumitelných cifer, odborných výkladů, důvodových zpráv a podobných obalů, z nichž neprosvítá její jádro. Jinak je tomu s věcmi, o nichž se jedná na radnicích. Tam se mluví o dlažbě, vodě, komunikaci, osvětlení, tramvaji a podobných zjevech, o které člověk dnes a denně klopýtá a do nichž velmi dobře vidí. Když konstatujeme, že automobily, maso nebo jiné předměty jsou drahé, musíme si teprve pomalu uvědomovat, že je to důsledek toho a onoho zákona, toho a onoho nařízení. Většina lidí si to podle všeho neuvědomuje vůbec, s resignací pokládá takový zjev za nutnost, která musí být, za výsledek nějakého přírodního zákona, za zásah osudu. Ale příčinu, proč zkapl o dlažbu, vidí hned: je rozbitá a také hned vidí, kdo je tím vinen. To je vlastně důvodem toho, že o samosprávné, radniční věci je v obyvatelstvu celkem větší zájem než o věci, projednávané v parlamentě a že se taková městská rada pražská ocitá častěji na novinářském pranýři než parlament, který by toho rozhodně více zasluhoval.

Tím ovšem není řečeno, že by toho vůbec nezasluhovala městská rada pražská nebo pražské zastupitelstvo. Při tom však je také nutno poznamenat, že by městská rada musila hlasovat andělskými křídly, aby s ní byly všechny strany, časopisy a všichni občané spokojeni. Když už nikdo jiný, tedy »Večer« jistě najde důvody k nespokojenosti s ní proto, že v Praze neprovádí agrární politiku a že stále ještě neprojevuje ochoty k tomu, dát osít Václavské náměstí. Nepochybují však, že by takový návrh městská rada schválila, kdyby už jí byl podán, bylo by jen potřeba, aby byl trochu zamotán. Městská rada se valně nenamáhá studiem toho, co schvaluje.

Samospráva není jistě u nás o nic více zpolitisována než celý ostatní veřejný život. Pohybuje se právě tak jako parlament spíše ve stínu demokracie, než v jejím světle; zdálo by se nespravedlivě vyčítat členům obecního zastupitelstva, že hlasují a nevědí o čem, když také v parlamentě značná část, ne-li značná většina poslanců, nemá zpravidla ponětí o tom, co se právě projednává a

o čem se debatuje. Jako v parlamentě, tak i na pražské radnici se skutečná práce přestěhovala do výborů, kterým se na radnici říká komise, v nichž se vypracují návrhy, které pak dostane městská rada a zastupitelstvo k rozhodnutí. Jestliže se nějaký návrh v městské radě odkývá, zdá se být paralela mezi samosprávou a nejvyšším lidovým zastoupením dokonalá; a přece jsou důsledky toho horší, přes to, že samospráva je lépe kontrolovatelná.

Důvod je velmi prostý: samosprávná práce nemá tolik odborného podkladu jako má práce parlamentní.

Bude nejlépe si vzít praktický příklad. Dejme tomu, že by stát chtěl stavět velký vodovod. Několik let bude se v novinách upozorňovat na nutnost jeho stavby, několik stran si vezme stavbu do svého programu. Celá léta se bude o věci diskutovat. Pak začne na návrhu pracovat ministerstvo, svěří věc svým odborným úředníkům a provede důkladné, obsáhlé šetření o celé věci. Projednávání v ministerské radě, parlamentních výborech a v plenu přispěje také k tomu, aby se věc uvážila široce a zevrubně, někdy až příliš zevrubně. Parlamentní projednávání věci může být zdouhavé, ale i za dnešních poměrů, které tak často jsou příčinou ostré kritiky, nedá se říci, že by se projednávaly povrchně a bez zajištění spolupráce odborníků a nejširší veřejnosti.

Že v Praze je vodní kalamita, není jistě potřeba dlouze vysvětlovat. Kdo jí byl nejlépe překvapen, byla městská rada pražská; nepřekvapí však nikoho, kdo zná postup práce na pražské radnici, že kalamita vznikla, že trvá a že ještě potrvá. Když se v roce 1928 objevily prvé vážné příznaky nedostatku vody, mluvilo se v městské radě o tom několikrát a po každé převládá názor, že vinu má nezvykle suché počasí. Vzalo se s uspokojením na vědomost, že se dostavuje filtrační stanice v Podolí, která bude hotova na začátku roku 1929 a všechny schůze se klidně rozešly. Nových 35.000 m³ vody, které filtrační stanice může dát, musilo podle názoru městské rady Praze stačit. Zapomnělo se ovšem při tom na ohromný vzrůst Prahy, na nové stavby, na budování předměstí a na to, že se na vodovod neustále připojují nové a nové skupiny předměstských obcí, kde dosud se brala voda ze studní. Každá schůze městské rady a každá schůze obecního zastupitelstva klidně povolovala milionové náklady na rozšiřování vodovodního potrubí, aniž by se někdo ptal, bude-li dosti vody, která by se do tohoto potrubí mohla dát. Na začátku roku 1929 začal se objevovat vážný nedostatek vody. Poplach. Hledalo se proč, a nejbližší ležící příčinou bylo, že filtrační stanice v Podolí nemohla být dobudována podle programu. Uklidňující prohlášení městské rady: počkejte, občané, jen co bude filtrační stanice hotova, pak bude vody dost, nějakých 120.000 m³ denně. Konečně začla téci filtrovaná voda. Teď se však ukázalo, že se tato voda dá těžko pít a vynořily se pověsti o tyfu, který její pití způsobuje. Nikdy před tím, ani když se jednalo o stavbu filtrační stanice, ani v době jejího budování nedala si městská rada práci s tím, aby přezkoušela tvrzení odborníků, tvrdících, že filtrovaná voda bude stejně

kvality jako voda káranická. Najednou nebyla, ve vnitřním městě ji nechtěli, na předměstích ji nechtěli. A ke všemu se najednou ukázalo, že ani filtrační stanice nepomůže Praze od nedostatku vody. Jestliže v roce 1927 stačilo Praze 85.000 m³, které dodávala káranická vodárna, nestačilo v roce 1929 již ani 100 až 110.000 m³, které se do rour dostaly z Káraného a Podolí.

Konečně letos se začlo vážněji a důkladněji o věci přemýšlet. Městská rada k svému velkému překvapení konstatovala, že Praha roste rychleji, než může být patrné z oken zasedací síně staroměstské radnice. Vodárenský úřad podal zprávu, v níž oznámil, že letos ještě se jakž takž vydrží s množstvím vody, dodávané káranickou vodárnou, filtrační stanicí a několika menšími zdroji. Letos je k dispozici 127.000 m³, maximální dodávka činila začátkem června asi 109.000 m³, je tedy ještě asi 18.000 m³ k dispozici. V tomto smyslu učinil v červnové schůzi Ústředního zastupitelstva uklidňující prohlášení předseda správní rady vodáren dr. Svoboda. Nutno zaznamenat, že jeho prohlášení bylo vyslechnuto s naprostým nezájmem a že se o něm vůbec nedebatovalo. Nikoho ze zastupitelstva se nenapadlo zeptat, nemůže-li letos maximální spotřeba dosáhnout vyšší cifry a také se nikdo neptal po příčinách, způsobujících, že spotřeba vody tak rychle stoupá. Na omluvu zastupitelstva nutno uvést, že právě před zprávou dra. Svobody skončila dlouhá a rozčilující rozprava o tom, komu má být pronajato ovocné stromoví v Seminářské zahradě. Zatím v parných dnech v první polovině června bylo dosaženo maximální výkonnosti všech vodáren a jen tak tak se s vodou vyšlo.

Jestliže se ještě před dvěma léty o vodárenských věcech v městské radě mluvilo málo, jsou nyní skorem pravidelně na programu. To však neznamená, že se na věci pracuje systematicky. Podle zprávy vodárenského úřadu bude situace zásobování Prahy vodou kritická již v roce 1931, neboť bude potřebí mnohem více m³ vody, než se spotřebovalo letos. V jedné schůzi městské rady je přijat návrh, aby se pracovalo na projektu vodáren ve Štěchovicích, které by dodávaly užitkovou vodu, v jiné se přijme návrh na zřízení druhého vodovodního potrubí v Praze, jímž by se dodávala do celé Prahy voda užitková, kdežto voda káranická by se dodávala potrubím starým. V další schůzi městské rady oznámí vodárenský úřad, že zřízení druhého vodovodního potrubí nedoporučuje a navrhuje, aby se dodávka vody rayonovala a druhé potrubí s vodou užitkovou se zavedlo jen tam, kde jsou objekty, v nichž se spotřebuje velké množství vody. V další schůzi se přijme návrh na zřízení druhého vodovodního potrubí z Káraného do Prahy. Dřívější nečinnost se najednou nahraňuje horečnou činností a jestliže skutečně všechny projekty budou realizovány, bude mít Praha za několik let tolik vody, že ji bude moci klidně vpouštět do Vltavy. Nedojde na štěstí k tomu, neboť jistě značná část projektů bude buď odvolána nebo se z nějakých důvodů, pravděpodobně finančních, nezačne s prací.

Tento článek nemá být však řešením otázky, jak zásobit Prahu vodou. Je to jen markantní příklad toho, jak radnice pracuje nesystematicky, náhodně a nepromyšleně, jak, donucena tíživostí problému a hlasem ulice, přijímá kde jaký projekt a schvaluje opatření, o nichž se předem neví, jaký budou mít účinek a jsou-li skutečně nutná. I když připustíme, že se všechny tyto projekty provedou, pak stejně bude Praha příští rok a možná

ještě několik dalších let v horkých a suchých letních měsících bez vody a to proto, že realizace všech projektů si vyžádá několika, nejméně dvou let. Městská rada dosud neuvážila, jak zároveň s řešením definitivního plánu na zásobování Prahy vodou zabránit tomu, aby se kalami neopakovala v příštím roce a nepřipravuje žádný malý plán na dodávání vody na přechodnou dobu.

Je ovšem pravda, že se všemi obecními věcmi to nevypadá tak zle jako právě s vodárenskou otázkou. Nicméně její příklad je výstražný a poučný, je dokladem toho, jaké škody může nadělat demokracie, řídící se při obsazování posic jen politickou legitimací a nikoliv také odbornou kvalifikací. U samosprávných věcí mohou být tyto škody mnohem větší než u věcí, o nichž rozhoduje parlament. Už také proto, že na radnice neposílají politické strany výkvět svých lidí. Pokud tam ostatně jsou, pokládají samosprávnou práci jen za průpravu k vyšší kariéře, nikoliv ovšem v tom smyslu, že by se chtěli osvědčit jako dobří správčové obecních věcí, nýbrž tak, že se chtějí osvědčit jako dobří a spolehliví straníci, kteří dovedou na radnici hájit zájmy svých stran.

Při projednávání nějakého zákona nemůže se stát, že vedoucímu úředníku třeba v některém ministerstvu napadne vypracovat nějakou osnovu, že vysvětlí její zásady svému šéfu, který věc doporučí v ministerské radě k schválení a potom se hned podá parlamentu. Na pražské radnici se tak pracuje velmi často s jediným odborníkem, který se věci zabývá, je někdy právě jen úředník, který ji navrhl. Obecní správa má sice instituce, podobné parlamentním výborům, tak zvané komise, v nichž se návrhy úřadů odborně zkoumají, ale ne ve všech těchto komisích a ne ve všech správních radách obecních podniků stojí volení zástupci, kteří věci rozumějí. Na odborné schopnosti těchto komisí závisí zpravidla také zdar a prospěch podniku, který spravuje. Na rozdíl od vodáren má obec pražská vzorný pořádek v elektrických podnicích; to je však více méně náhodou, tyto podniky mohly být dnes právě v tak mizerné situaci a zrovna tak dobře jsme dnes mohli být ve večer bez elektrického proudu jako jsme dříve bez vody. Náhoda přivedla do správní rady několik výtečných odborníků technických i hospodářských, kteří se přičinili o rozkvět podniků a dovedli do jejich odborného vedení postavit schopné úředníky.

Reforma samosprávy předpokládá vlastně hlavně její osvobození od politických vlivů. Dělat politiku z otázky, jak zařídit dopravu v městě, je zrovna tak málo logické jako kdyby někdo přemýšlel, má-li si koupit šaty nebo boty u lidí, kteří mají stejnou politickou legitimaci jako on. Velké většině lidí se však zdá být docela logické, když obec kupuje nebo prodává pozemky podle politických ohledů nebo když se obecní byty pronajímají podle politického klíče. O těchto omylech a hříších obecní správy bude však dobře promluvit ještě jindy.

A. Urban.

P O Z N Á M K Y

Se staropensisty.

Národní Shromáždění dvakrát nespíchal; nespíchá se proto ani dále. Je potřebí ještě prováděcí nařízení k zákonu; každý pensista dostane přihláškový blanket, aby mohl svoje nároky uplatňovat. — Představme si nyní takovou hodně sta-

řičkou vdovu po učiteli, když dostane takový úřední blanket, aby ho vyplnila. Úřady si jistě dají na těch formulářích záležet, aby tam bylo hodně paragrafů, hodně klíček, otazníků a dotazníků. Taková vdova bude muset hledat někoho, kdo by se nad ní smiloval, aby jí takový dotazník vyplnil. — Přítom: ty úřady, které poukazují a vyplácejí pensistům jejich pense musí mít a také mají všechna osobní data těchto pensistů; jinak by jim dobře nemohly vyplácet, vyměřovat pensi. Tato potřebná osobní data o staropensistech musí mít úřady již proto, že v posledních letech staropensisté musili čas od času vyplňovati různé ty dotazníky a předkládati různé dokumenty. — Nebylo by proto nic těžkého, kdyby úřady úpravu pensí provedly samy, dle svých dat, nemusí zlobiti pensisty. Ale zdá se, že státní administrativa řídí se příkladem parlamentu: když on pomalu, tedy i státní administrativa. Když administrativa — tedy byrokraticky? V. G.

Koncese na fotografické přístroje?

Přišel někdo na nápad, že by fotografické aparáty měly býti vázány na koncese; asi jako radiopřístroje. Fotoamatéři — někteří — prý se pletou fotografiím z povolání do řemesla a ty koncese na fotografické aparáty mají tomu bránit. — V době, kdy se chtějí odbourávati celní přehrady, stavíme si doma hradby dělicí řemeslo od řemesla, živnost od živnosti. Pozoruhodný jest — na př. — požadavek, aby prodej láhvového piva byl vázán na příkaz způsobilosti; t. j. ten, kdo chce prodávati pivo v láhvích, bude se musit 3 roky vzdělávat, aby uměl, prodávati pivo v láhvích. Každé řemeslo se cechovnícky uzavírá; stát jest neustále volán, aby tu či onde zavědł příkaz způsobilosti. Jak na př. bylo směšno, když političtí živnostníci myslili, že přišli na hlavní trumf proti Bařovi, když mu dokazovali, že nemá příkaz způsobilosti. Ne schopnost, ne dovednost, zkušenost, ale kus papíru je hlavní. Neboť tento kus papíru neznamená ještě dovednost, schopnost, ale zavádí milé pohodlíčko, že nesmí přijít nikdo, kdo nemá kus papíru. Tito živnostenštití ochránči jsou s to pochroumat slušný kus našeho hospodářského života. Rozkouskují celou výrobu na drobné kousky a každý bude hájit ten svůj. Na věc, na kterou dříve stačil jeden řemeslník, jest potřebí dnes řemeslníků několik. Celá řada živnostníků se vymění, než jsou na př. hotovy dvěře, nebůt truhlář nesmí se plésti do řemesla lakýrníkoví, ani zámečnickoví. Již dnes to podporuje t. zv. melouchářství, které není ničím jiným, než důsledkem této maloduché ochrannářské politiky. Tito političtí živnostníci, kteří se tak zlobí, když stát zakročuje na ochranu slabých, a tvrdí, že stát není od toho, aby se do takových věcí pletl, titíž živnostníci chodí na stát, aby jim postavil plot kolem jejich živností, aby jim zvýšil jejich pohodlnost podnikání. V. G.

Do třetice všeho dobrého.

Poprvé: národní demokracie se zamilovala do fašismu. V. Dykoví nebyl fašismus nesympatický a dr. Kramář děkoval za fašismus pánu bohu. Netrvalo dlouho, a národní demokracie na to doplatila; zejména morálně. Fašisté jim utekli a postavili se proti národní demokracii. — Po druhé: národní demokracie byla z těch stran, která považovala za svoji povinnost pomáhat na nohy J. Stříbrnému. Prohlásila ho za »muže 28. října« a líčila ho jako mučedníka, který upadl do rukou dr. Beneše a národních socialistů. Ale J. Stříbrný se národním demokratům odvděčil špatně; pořídil si svoji slovansko-socialně-radikální Ligu na útraty národních demokratů, a dnes národně-demokratický tisk velmi často varuje své dušičky, aby nevěřily Stříbrnému. Málo kterému národně-demokratickému politikovi nadělal národně demokratický tisk tolik reklamy, jako J. Stříbrnému. Ale zase to byl podnik, na který národní demo-

kracie doplatila. — A do třetice všeho dobrého: byla to národní demokracie, která »Frontu« K. Horkého považovala za studnici politické moudrosti; byli to i národní demokraté, kteří stavěli »Frontu« na nohy. Líbila se jim. Měla prostě heslo: hr, hr na Masaryka, hr, hr na Beneše. Mohlo srdce V. Dyka odolat při heslu tak vábívem? I psal V. Dyk dlouho do »Fronty«. Nemýlíme-li se, napsal tam také svůj epigram o Špačkovi a Canal la Manche, který na dlouho bude u nás uváděn jako doklad surovosti naší politické polemiky. — Ale ani na »Frontě se národní demokracie nedočkala vděku. V. Dyk to nedávno vyložil, proč nepíše již do »Fronty«: protože »Fronta« řeže do národní demokracie. Do třetice všeho dobrého. Mýlit se může i moudrý. Ale mýlila-li se národní demokracie hned třikrát po sobě, to už je na pováženou. V. G.

Co se vleče, neuteče.

Zase se projednával před soudem případ berounský; 5. května 1927, tedy více než před třemi léty byl v Berouně napađen dr. Bouček fašisty. Po třech letech není ještě věc skoncována. Líčení bylo poznovu odročeno, protože se bude zjišťovat, je-li dr. Bouček krátkozraký, a mohl-li tehdy rozpoznati útočníky. Snad při příštím líčení bude podán návrh, aby se zjistilo, jaké bylo počasí tehdy v Berouně. Říká se: boží mlýny melou pomalu, ale jistě. O soudech — kdybychom měli generalisovati — bychom se musili omeziti na konstatování: melou pomalu. Nevíme, spadá-li tento soudní případ pod název: přetíženost soudů, nebo pod název: krise soudnictví. K. T.

Krise nebo miserie?

Mluví se o tom, že jest krise stavebního podnikání. — Stal se tento příběh, který ilustruje situaci:

K zbourání bývalé plynárny na Smíchově bylo vypsáno ofertní řízení. Jeden oferent nabídl, že obci přidá ještě 12.000 Kč, bude-li mu bouračka zadána. Druzí oferenti si to vypočítali jinak, a jeden z nich chtěl za zbourání býv. plynárny od obce 200.000 Kč.

To jest příběh, který ukazuje, že není dobře vždy mluvit o krisi; nemluvmé o krisi tam, kde se jedná o miserii. Zbourá-li jeden bouračku zadarmo a ještě přidá obci 12.000 Kč, a chce-li druhý za tutéž práci 200.000 Kč, pak jest vidět, že každý si kalkuluje ne dle nějakých přesných zásad podnikání, ale že každý si kalkuluje jak chce. Je-li kalkulace základem podnikání, a vidíme-li, že kalkulace jest jen směsicí číslic, které se liší v 100 a 1000%, pak vidíme, že by ta krise stavebního podnikání nebyla tak zlá, kdyby se této podnikání řídilo zásadou slušné kalkulace. Kalkulace podle občanského zisku. V. G.

Stromečky obce pražské.

V »Demokratickém Středu« kdosi nařikal, že v Praze jest málo zeleně a že se sadový úřad pražský nestará o vysázení nových stromů. — Přispěchal sadový úřad města Prahy s výkladem, proč to tak nejde: Bylo by potřebí 6000 nových stromků a vysázení jednoho vyžádá si nákladu asi 300 Kč. — Člověk, který má malou zahrádku, sází stromky, kope pro ně jámy, jest v pokušení zjistit, jaké to stromky Praha sází, a jak je sází, že zasazení jednoho přijde na 300 Kč. — Vykopání 1 m³ země stojí as 30 Kč; to už je jáma pro slušný strom. A za 20—30—40 Kč se koupí stromek — když se umí kupovat (a Praha kupuje ve velkém a odbornicky) který za 2—3 roky dělá v zahradě velkou radost a slušný stín. Nejsou to ostatně příliš velké stromky, jak je Praha sází na místo stromů zmrzlých a vykácených. — A tak malý zahrádkář se podivně dívá na to, jak draze přijde městu Praze zasazení jednoho stromku. Kdyby tak draho sázel malý zahrádkář své stromky na své maličké zahrádce, nechal by pěstování stromků a pěstoval by

ředkvičku. Praha by se zavděčila svým poplatníkům, kdyby na ty stromky dala malé tabulky: zasazení tohoto stromku stálo as 300 Kč. Poplatník by se nad tím zamyslel a snad by časem přišel na to, jak by Praha mohla mít svoje stromečky levnější.

V. G.

P O L I T I K A

Otto Rádl:

»Otázka« pražské němčiny.

»Odstraniti nadbytečné a škodlivé konflikty, míním zejména národnostní. — Otázka jazyková a národnostní není pro stát otázkou prestyže.«
(Prezident Masaryk dne 7. března 1930.)

Oslovíte-li v Praze strážníka německy, odpoví vám česky. Otážete-li se ho francouzsky, podá vám vysvětlení skoro správnou němčinou. V tom tkví celá »německá otázka« Prahy.

Cizinci říkají: Praha je příjemné město, člověk se tam snadno s lidmi domluví. Domluví se s nimi německy. To jest fakt geografické polohy a historického vývoje. Jsou také jiná hlavní města vysloveně dvojjazyčná. Na příklad Bukurešť mohla by se vám zdát městem pofrancouzštělým. Stejně také Varšava či Cařihrad.

Rozdíl tkví však v tom: ona města jsou na svou širší jazykovou kulturu hrda. U nás však se několika lidem v novinách náhle, dnes obzvláště pronikavě, zdá, že němčina v Praze je pro nás morem.

Říkají kategoricky:

Praha je městem národním. Bod.

Němčina nemá v Praze místa. Bod.

Také naše magistrátní jazyková politika se nechává houpat v tomto člunku na vlnách popularity neotřesitelného názoru z předpřevratových dob.

A přece existuje něco absolutnějšího, co kompromituje slova sepisovačů novin i jazykoprávní moudrost otců města: pražský život roku 1930. Neboť nárožní tabule plakátů a reklam jsou strašně poslušné a dají si předepsati »národnostní ráz« kamčatský i honolulský, ale lidé, kteří se starají o kupování uhlí, cenu rýže v Amsterodamě a o zatloukání cvočků, ti lidé nikoli: ti užívají jazyků tak, jak je znají a jak se jim hodí k potřebě.

Není v Praze jediného obchodu, kde by vám na německé oslovení velice ochotně a zdvořile německy neodpověděli. Němčina je dnes u nás nejhledanější jazyk ve školách řeči, neboť lidé zřejmě již opět chodí po zemi a naslouchají ušima. Pokuste se u pražského obchodníka získati i podřízené místo beze znalosti němčiny.

Německy se také mluví velice hojně v kavárnách, v parcích, na ulici. Ne z mody; z praktické potřeby.

Obávám se, že to není obrazem upadající národnostní hrlosti ani opadnutím národní marnivosti, jak tvrdí všichni lidé, kteří by byli ochotni hájiti i to, že slovo »stůl« zní v této formě nesmírně výrazněji nežli slovo »Tisch« nebo »Table« (čti: tejbľ).

Obávám se, že na dnešním stavu již nic nezmění jazykové předpisy i kdyby se staly pošetilejšími nežli jsou dnešní (totiž méně papírové).

Obávám se, že pražská němčina, jako náš širší dorozumivací jazyk s cizinou i s cizinci u nás a jako sprostředkující jazyk s anglickými filmy pro lidi angličtiny neznalé, není jen kusem oné německé zarputilosti, německé hamižnosti a záliby ve schválnostech, které vždy v našich názorech bohatě bujely, nýbrž, že je to zjev rázu všeobecnějšího.

Snad je dokonce něčím přirozeným.

Možná, že naše historie, která byla hned antogonickou, hned paralelní s tendencemi našich sousedů, byla vlastně v své podstatě německy orientována.

Možná, že ve věcech kulturních sloužila nám němčina příliš často za nejpřirozenější most do světa.

Možná, že je to přirozeným důsledkem naší situace geografické, neboť celá širší oblast hospodářská, jejíž součást tvoříme, je v kulturním ohledu podrobena daleko převažujícímu vlivu němčiny.

Jen to je jisto, že všechny tyto výsledky jsou již dány a že dnes stojíme uprostřed nich. Otázka zní: Má dnes nějaký význam proti tomuto stavu protestovati? Nebude zápas proti němčině u nás něčím donkichotsky ilusorním? Neužitečným? Je jisto, že všeobecné rozšíření němčiny a její stále stoupající znalost u nás není dokonce snad příznivou?

Němčina je v naší poloze naším nejvýhodnějším a nejpřirozenějším druhým jazykem. Žádný evropský stát nemůže existovati hospodářsky bez druhé řeči. Tato řeč může býti určena buď přirozenou polohou, nebo uvědomělou volbou historických národních sympatií. Francouzština není ve Varšavě ani v Bukurešti rozšířena vlivem geografické polohy. Naproti tomu u nás němčina má své oprávnění právě v důsledku přirozených poměrů geografických.

Tento německý monopol by se snad dal zlomit. Němčina by mohla býti nahrazena třeba řečí jinou. Hlasuji bez váhání proto, abychom nahradili všichni užívání němčiny angličtinou. Budeme také choditi pouze na anglicky mluvené filmy. Slíbíme si, že se vyhneme zhoubným dvěma srdcím v třičtvrtčním taktu na dvacet dva metry. Věřím vám, že dostojíte slovu. Jenže obtíž je v tom, poslechnou-li nás také ti ostatní a dokážou-li to všichni během devíti, nebo třiatřiceti let. A ke všemu je jich milionkrát více než nás několik tady.

Naučiti se novému jazyku je přece jen zatraceně těžkou věcí. Jen jeden člověk z tisíce to podniká rád. Ti druzí jsou však klidně spokojeni s tím jazykem, který k nim přišel sám. A němčině se u nás není nesnadno naučit. Proto také asi zůstaneme při němčině a nenahradíme ji francouzštinou, jak jsme si r. 1918 určitě mysleli. Nedáme na její místo ani angličtinu, což by nebylo nerozumným a což by nám možná ušetřilo ještě jednou pozdější přeorientaci až jednou za sto sem, nebo za pět set let v té době, kdy budou ony krásné a kouzelně bohaté jazyky malických národů stále ještě se stejnou láskou čísti milovníci básní a studenti srovnávacích jazykozpytů.

Němčina u nás není určitě nezbytnou. Je pouze nejprostší řečí mezinárodně dorozumivací.

Dala by se nahraditi řeči jinou. Bohužel jediné češtinou nikoli.

Ze tří čtvrtin milionů lidí, bydlících v tomto hezkém seskupení vršků a domů okolo rozkošné řeky, z nich ze všech nepůsobí bezesné noci, slyší-li během svého dne sedmkrát nebo šestadevadesátkrát větu německou.

Tento »skandál« vyskytuje se pouze pod pery žurnalistů, kteří jsou placeni za psaní a tudíž píší, kteří mají přesně odvážena témata na dvě hromádky, o těchhle špatně a o tam těch dobře, a kteří musí mít obtížné myšlení pro své noviny takhle zjednodušováno.

Noviny jsou noviny, život je život a žurnalista je člověk: tyhle tři různé životní jevy běhají v rozdílných kolejkách a pro každý z nich platí jiná pravidla. A tak pro noviny platí již celá desetiletí, že jsou hrou na bubáky, ve kterých taťinek novinář dělá, jakoby byl maličký a hloupoučký a jakoby se bál.

Problém německých zvukových filmů se vyskytuje pouze v novinách, neboť ve skutečnosti se tyto filmy hrají a vesele navštěvují. A proto doufáme, že se ani úřední bělouš, který, jak známo, se živí papírem, se z této ohnivě otázky nespáší a nepřivede nás do opravdu zatraceně nepříjemného incidentu.

A tak celá otázka německých filmů tak, jak je dnes traktována, je otázkou, která se filmů nedotýká, ani v poslední řadě se tu neběře zřetel na uměleckou úroveň filmů, o něž se jedná. Je to spíše jen otázka národní nedůtklivosti a v tom, co si lidé myslí, i o tom, co se jim namlouvá, že by si to měli mysliti.

Německé filmy patří do Prahy stejně jako anglické a francouzské. Ještě o trochu více, poněvadž jsou srozumitelnější pro větší počet lidí.

»Německé filmy v Praze nezatačí anglické,« řekl mi ředitel jedné z největších filiálek amerických půjčoven. »To je starostí našich propagačních oddělení.« A Amerika nebude nikdy celou svou produkci přepracovávat na německou, nýbrž právě díla nejnákladnější půjdou světem v anglických originálech.

Nejméně pak ublíží německý zvukový film českému obecnstvu. Všichni ti lidé, kteří chodí dnes rádi na německy mluvené filmy z neznalosti jiných cizích jazyků, je zítra bez váhání zradí, a pospíší si poslechnouti první zvukový film český.

Josef Teichman:

Osudovost Šmeralovy politiky.

III.

VI. Prosinec 1920.

Demisí sociálně-demokratických ministrů v září roku 1920 a rozhodnutím zastupitelstva o odkladu sjezdu strany, který jako nejvyšší stranická instance měl sjednatí nápravu rozháraných poměrů ve straně, se započal onen velký rozlom dosud jednotné strany, který potom tak ostře rozlišil vládní politiku představitelů soc. dem. pravice od instinktivního hnutí nespokojených mass vybrednouti z poměrů, v nichž tato největší politická strana dávala ústy svých zástupců ve vládě souhlas ke všemu, co se v republice dělo. Nebýti ukvapeného a možno říci: bázlivého nátlaku na rozhodnutí zastupitelstva strany o odkladu sjezdu, v němž všichni, jimž na jednotě stra-

ny i přes příkré názorové rozdíly záleželo, viděli jediné možný způsob dohody a nápravy, možná, že rozvratný proces této velké dělnické strany by se byl obešel beze všech dalších následků, které jsou v našem politickém životě dodnes patrný. Sjezd, o čemž nebylo možno pochýbovat, byl by svými delegáty jistě odmítl a odsoudil dosavadní politiku strany ve vládě, ale byl by také zabránil všemu, co v krátkosti po odložení sjezdu v takové míře následovalo. Že se tak nestalo a že na straně pravice nakonec zvítězil názor vypořádati se s levicí stůj co stůj, toho třeba dodnes litovat. Neboť odklad sjezdu se mohl levici jen hodit, aby na tomto rozhodnutí zastupitelstva demonstrovala diktátorské metody vůdců pravice, kteří si troufali vládnouti i proti přání většiny strany. Co následovalo bylo jen výsledkem málo promyšlené taktiky pravého vedení strany toužícího po »očistě« od všech levých elementů i za cenu roztržky. Levice se osamostatnila, zabrala Lidový dům a všechny podniky strany a když se potom ukázalo, že většina příslušníků toto její opatření bez námitek schvaluje, byl učiněn i další krok, který po osudném prosinci jen uspíšil ustavení komunistické strany československé.

Role Dr. Šmerala v těchto pohnutých dnech od září do prosince byla již také několikrát hodnocena. Byl-li předtím Dr. Šmeral pro svou minulost některými politiky pravice všelijak omlouván a hájen, nyní, po prosinci 1920, byla k jeho vlastnostem politika přičítána i zbabělost, mstivost a ješitnost nejhoršího druhu. Neboť ti všichni lidé z pravice, kteří teprve nyní viděli bezpodstatnost svých mylných předpokladů o nicotné sektě komunistických kverulantů, byli přesvědčeni, že nebýti Dr. Šmerala, jenž se postavil v čelo levice a tuto svrchovanou mocí vůle ovládal, nikdy by k ustavení velké komunistické strany v Československu nebylo došlo. Pro ně také neplatilo, že totéž, co se projevilo v hnutí mass v Československu, stalo se i jinde, na příklad v Německu, ve Francii, v Polsku atd., a proto také tím víc musili uvěřiti »v bídnou roli člověka, jehož neukojená ctižádostivost a msta šla až tak daleko, že byl ochoten rozvrátiti sotva se zrodilý stát Československý«.

Že Dr. Šmeral zůstal marxistou i v době, kdy Marxovo učení bylo ve straně na indexu, o tom, myslím, lze se vysloviti docela jinak, přihlédneme-li k situaci po prosincových událostech. Neboť postaviti se v čelo nespokojených příslušníků levice soc. dem. strany v době, kdy sama státní správa byla nakloněna politice pravice a tuto ve všem podporovala, v tom by se sotva mohla najíti nějaká ctižádostivost. To byl, možno říci, vyložený hazard s politickou kariérou, nebezpečí, které vlastně také způsobilo, že několik stejně nespokojených vůdců politiků soc. dem. strany se nakonec znovu přimklo k pravici, když politické i existenční podmínky pronásledované levice, připravené o všechn majetek, byly tolik nejisté, skoro žádné. Je nepochybné, že sám Dr. Šmeral za celou dobu své politické dráhy nezažil tolik strachu o budoucnost dělnického hnutí, jako právě v této době. Třeba uvážiti, že on, postavil-li se nebo byl-li postaven v čelo nespokojené a pronásledované massy, neměl ani trochu zkušeností, jak si třeba počínat, aby rychlý vývoj politických událostí se nakonec nesmekl v bezohledný masakr občanské války. On, teoretik, zvyklý pracovat na poli docela jiném, byl nyní odpověden za všecko, co se v republice dělo. Byl nucen dávat direktivy boji, jemuž se vždycky tolik vyhýbal, jehož se bál a který vůbec neodpovídal jeho tempera-

mentu. Pro něho také nebylo místa na ulicích, kde se bojovalo s policií, s četnictvem nebo s vojskem. Stalo-li se, že přes všechno jeho úsilí zabránit srážce mass s ozbrojenou mocí státní, došlo na několika místech k otevřenému boji s všemi dalšími následky takového činu, nemohl udělat nic jiného, než z tribuny parlamentu žalovat na vládu, která dopustila, aby se takovým způsobem proti nespokojené masse zakročilo.

Toho byl jedině schopen, neboť přesto, že o parlamentu nesměšlel nikterak příznivě, nicméně tady byl ve své politice nejjistější — v této zemi byly kořeny jeho politické osobnosti a nikdy ne v čele odhodlaných lidí vymocí si násilím právo k politickým akcím. Tento rys Šmeralovy zbabělosti nelze však nikdy vykládati v tom smyslu, jak se tehdy obecně vykládal. Již proto ne, že on to byl, který se celou vahou své osobnosti stavěl proti návrhům některých lidí z levice k zahájení boje o nastolení diktatury proletariátu v Československu. Pro něho tato otázka, aspoň v přítomné době, byla zcela absurdní, neproveditelnou, neboť to byl ve smyslu jeho názorů nebezpečný experiment, jehož výsledky bylo možno zcela jistě uhadnouti. Nevěřil a proto také, když potom události se mu úplně vymkly z rukou, kdy byl takřka odstrčen lidmi, kteří, považující dobu za příhodnou, nemínili dbátí jeho oportunistických rad, opět ustoupil do pozadí, ovšem s tíživým vědomím odpovědnosti za všechno, co se proti jeho vůli v republice dělo. Řekl-li předtím ve sněmovně: »Tento stát je náš, my ho chceme ne rozvrátiti, nýbrž dobýti« — myslel to zcela opravdově, třebaš slovo dobýti nebylo myšleno v tom smyslu, jak je pochopili a provedli někteří lidé z levice. Neboť Šmeral ani po roztržce jednotné strany nemínil prozatím dělati politiku jinou než sociálně-demokratickou, t. j. parlamentní, ovšem s tím rozdílem, že místo levice mělo napříště býti v nejostřejší opozici proti dosavadním metodám mladé demokracie. Že v jeho úmyslu konečně nebylo nic z nápodobení ruských vzorů, o tom zejména svědčí jeho uhýbání se nátlaku se strany lidí, kteří trvali na okamžitém přijetí 21 podmínek III. internacionály v Moskvě a na přejmenování soc. dem. levice na stranu komunistickou.

Způsob, kterým si Šmeral v této zásadní otázce počínal, sotva ukazoval na někoho, který by v politice dbal více nálad straníků než taktické odpovědnosti. Neboť jakmile byla rozpředena diskuse o přijetí podmínek III. internacionály, o jejich významu a dalekosáhlé závislosti každé sekce na ústředí K. I. v Moskvě leckdo neměl ponětí, dovedl snéstí tolik námitek, výhrad a upozornění, že se bylo možno diviti, jak on, který ještě před necelým rokem dovedl hořeti nadšením pro věci, které viděl v Rusku, může tak mluvit. Ale to byl právě Šmeral, politik, pro něhož platilo vždy jen to, co bylo v daných okolnostech možné a jistě proveditelné. Jak on se díval na 21 podmínek III. internacionály, které, jak věděl, nebude možno v žádném případě nějak odbyti, nedávali se jiní, pro něž přístup k III. internacionále měl býti jen jakýmsi gestem proti buržoasii a ostatním socialistickým stranám. Odtud také Šmeralovy obavy. Šmeral viděl, že všichni tito lidé vyrostli v sociální demokracii, resp. v II. internacionále, kde po stránce taktiky i politických zásad byla jistá, nijak kontrolovaná volnost, sotva budou vždycky ochotni poslechnouti diktát K. I. v Moskvě ať v otázce jakékoli. Předvídal neshody, opozici a tomu se bylo třeba ještě vyhnouti, dokud organizace soc. dem. levice nebude tak dokonalá,

aby nějaký ořes nebyl zároveň jejím zánikem. Konečně Šmeral sám, jako jednotlivec, zvyklý na docela jiný způsob politického života než na takový, který by pro stranu nastal po přijetí 21 podmínek III. internacionály, nemohl jeviti mnoho nadšení jen tak beze všeho se zapřáhnouti do chomoutu politiky řízené z Moskvy. Tragika jeho politického osudu tím dostoupila vrchole. Neboť přesto, že rozum přesvědčeného marxisty byl nakloněn uznati všechny výhody takového jednotného a přísně kontrolovaného vedení dělnického hnutí, na druhé straně zase bylo mu zápasiti s jeho vlastním založením politika toužícího pracovati samostatně, bez jakékoli závislosti na vůli nebo náladě lidí jemu někdy zcela neznámých. Čemu se po celý svůj život v politice vzpíral, to, co zavinilo, že se nejednou dostal do ostrých konfliktů s veřejností i s vlastní stranou, již nemínil poslechnouti, jakmile byl názorů opáčných, nakonec způsobilo, že proti své vůli se najednou ocitl tam, kde musil přestat býti Šmeralem, t. j. politickým individualistou, řídícím se toliko svým vlastním rozumem. Proto také jeho role v komunistické straně, resp. v III. internacionále, nemůže býti jiná, než jak ji dnes vidíme. Dokud v mladé komunistické straně československé se dělala víc politika sociálně-demokratická, mohl se Šmeral jakž takž udržeti na vůdčím místě; mohl stranu do jisté míry i ovládat a určovati jí směr, ale potom, když bolševisací strany byly odtud vypuzeny všechny zdánlivě i faktické soc. dem. buňky, musil včas ustoupiti jiným lidem, u nichž podrobení se rozkazům ústředí K. I. nebylo nikdy provázáno takovými zjevy jako u něho.

Pomocná ruka, kterou mu v této době podali z Moskvy, Šmerala vlastně pro politiku III. internacionály zachránila. Nebýti tohoto »aktu milosti«, kdoví, zda bychom ho nebyli viděli vracet se do strany sociálně-demokratické, právě tak jako některé jiné vůdce KSČ, ovšem s tím rozdílem, že vraceli-li se tito i z důvodů existenčních, Šmeral šel by sem jen proto, že pro něho politika — jak už bylo řečeno — byla vždycky smyslem a nikoli prostředkem života.

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

O exportní ústav.

Ohrožení aktivity naší obchodní bilance a letošní krise ve většině průmyslových odvětví způsobily, že se na všech stranách hledají cesty ku zvětšení odbytu zboží a rozšíření exportu na nová odbytiště, jimiž bychom také mohli zmenšiti závislost na bezprostředních sousedech; proto se také znovu objevuje stará myšlenka na zřízení Exportního ústavu. Po uveřejnění prvé úřední zprávy o zamýšleném zřízení takového ústavu, vlastně spíše nového ministerstva s několika sekcemi a velmi širokou pravomocí (sekce pro organisování konsulární služby a sekce organizační!) ozvaly se v denním, nikoliv odborném tisku, hlasy, vycházející vesměs z řad osob s otázkami exportu a zpravodajství neobeznámených, které s nadšením a nekriticky uvítaly návrh v přesvědčení, že krizi našeho průmyslu se odpomůže velmi snadně nadekretováním a zřízením nového státního ústavu či úřadu; v těchto hlasech jednak se velmi jasně

odráží fakt, že dnes v republice se zakořenilo jak u mu-
že z ulice, tak také u našich zákonodárců, přesvědčení,
že každé bolesti se odpomůže nejlépe státním zásahem,
jednak se zde znovu nebezpečně projevil sklon, jenž se
snaží každý problém řešit zřízením nákladných a byro-
kratických »Veleústavů«.

Ke kritickým hlasům odborníků (na př. článek a před-
náška Dr. Fafka, projev Dr. Schierreicha a pražské ob-
chodní komory) chtěl bych se pokusit na základě vlast-
ního pozorování v cizině vymezeném, oč vlastně může
jít při zamýšlené reformě, na kolik by tato byla účelnou
a znamenala radikální zlepšení dnešních nedostatků,
které jsou mi stejně známy jako autorům předlohy.

Předem však již třeba předeslati jisté upozornění, —
naše veřejnost si neuvědomuje, co dobré vůle a snahy
mohou ve státní administrativě zmařit tak zvané kom-
petenční konflikty mezi jednotlivými úřady; proto třeba
při provádění reformy a zřizování podobného ústavu
dbáti velmi bedlivě, aby již předem byla možnost tako-
vého konfliktu vyloučena neb na minimum zmenšena.

Při každé reformě musí především jít o koncentraci
obchodního zpravodajství a odstranění dnešní roztrži-
štěnosti; nebylo by nevhod, kdyby při této příležitosti
byla dotčena všeobecně také potřeba většího sjedno-
cení obchodní politiky. Tak na příklad dnes existují
ve dvou ministerstvech, zahraničí a obchodu, dvě ob-
chodně-politické sekce, sobě podobné jako vejce vej-
ci, s tímž teritoriálním rozdělením referátů, tímž zas-
toupením při jednání o obchodní smlouvy a většinou
podobnou agendou; nemyslím, že by činnost sekcí byla
paralysována konfliktem, jejich kompetence a vzájemný
poměr není však dosud dosti přesně vymezen, admini-
strativní dvojkojnost a nejistota kompetence na poli
obchodní politiky, u nás již beztoho tak těžce ohrože-
ným rozporem mezi zájmy průmyslu a zemědělství,
mnohdy není věci na prospěch — stát tak na export od-
kázaný jako Československo měl by se snažit bezpod-
mínečně docílití maxima účelnosti, jednoduchosti a jed-
notné linie správního aparátu, zabývajícího se obchodně-
politickými vztahy k cizině.

Dle prvních zpráv předloha o zřízení Exportního ústavu
obsahovala návrh na zřízení ústavu o třech sekcích:
sekce první měla se zabývatí »organisační konsulační
služby«, sekce druhá měla být vlastní sekcí zpravodaj-
skou, konečně sekce třetí měla být sekcí »organisační,
která by sjednocovala nejrůznější návrhy, týkající se
zahraničního obchodu a jeho podpory, ať jde o vývoz
či dovoz«. Největší omyl a vada tohoto návrhu předsta-
vuje zamýšlená první sekce, která při dnešním stavu vě-
cí a počtu instancí majících co mluvit do obchodní po-
litiky (nejen obchodního zpravodajství), byla by jistým
zdrojem kompetenčních konfliktů a zcela nelogicky a ne-
účelně by vybočovala z rámce takové zpravodajské
ústřední kanceláře, která jest cílem reformy, nehledě
k tomu, že taková kompetence jest myslitelná jedině za
podmínky souvislosti personálu se službou konsulační.

Naproti tomuto návrhu odborníci a lidé, znající pod-
mínky exportu a mající zkušenosti v oboru obchodního
zpravodajství, jsou jednotni dnes v úsudku, že dnes
u nás všeobecně pocítována nutnost reformy nežádá si
nějaký samostatný, rozsáhlý exportní ústav, nadaný víc
než širokou pravomocí a rušivě zasahující do kompe-
tence úřadů již stávajících, nýbrž jen a jen zjednodušení,
soustředění a urychlení zpravodajské služby v jedné
kanceláři či sekcí některé už stávající instituce ať již je

to na př. ministerstvo zahraničí neb na př. obchodní
ústav pražské komory, neb konečně podle německého
vzoru ve zpravodajské centrální kanceláři-expedici, pod-
řízené oběma kompetentním ministerstvím. Vzhledem
k důležitosti projektu stojí za to shrnouti zde znovu úsud-
ky odborníků z poslední doby; tak odborový přednosta
Dr. Faff vyslovil svůj názor v přednášce v Průmyslo-
vém klubu: »Už z pouhého srovnání organisace v cizích
zemích s naší roztržitostí je jasno, že prvním úkolem
bylo by soustředění dosavadní roztržitěné práce. Při ře-
šení tohoto úkolu nutno ovšem vycházeti z našich po-
měrů a použití toho, co už zde jest. Nedoporučovalo by
se tudíž podle mého názoru vytvoření něčeho zcela no-
vého, zejména ne nového úřadu státního, nýbrž spíše
s poměrně malým aparátem využití organisace, která
již zde jest... Při tom by se omezilo toto ústředí jen na
nezbytné soustředění informační služby ponechávajíc
výkonnou službu jednotlivým institucím v něm sdruže-
ným.« Podobně zní komuniké pražské obchodní komory:
»Z důvodů nejdůležitějších musila komora prohlásiti, že
krajně důležitým zájmem, o němž tu jde, bylo by sotva
poslouženo zřízením nového státního úřadu s kompeten-
cí více méně formální, a že za druhé bylo by holou zby-
tečností budovati od základů čistě novou byrokratickou
instituci s nezbytně nutným nákladným aparátem a vše-
mi funkčními nedostatky takového nového zařízení...
Komora nedoporučuje, aby se práce a zkušenosti celého
desíletí prostě zahodily a zřídilo se v náročných roz-
měrech něco z brusů nového, co by znamenalo zcela ji-
stě značné náklady s méně jistou kladností pracovních
výsledků.« Referent chebské obch. komory Dr. Schier-
reich: »Poněvadž se u nás již existující zařízení vžila,
netřeba u nás zřizovati žádný nový a drahý ústav podle
vzoru z ciziny, nýbrž stávající instituce soustřediti
v jedné pracovní kanceláři.« Konečně memorandum ně-
mecké vlády o zřízení zpravodajské kanceláře společ-
nosti Wirtschaftsdienst (memorandum jest pro nás vy-
soce poučné), podané říšské radě letos na jaře (č. 33/30)
odmítá rovněž velmi kategoricky myšlenku zřízení
samostatného ústavu: »Při vybudování organisace úřed-
ního aparátu pro podporu exportu doma v zemi vyšlo
se ze stanoviska, že jak ministerstvo zahraničí tak ná-
rodního hospodářství musí dáti své znalosti a možnosti
do služeb celkového aparátu. Dále jak zkušenost uká-
zala, lze jen krajně obtížně rozdělovati otázky podpory
zahraničního obchodu od celkového oboru obchodní po-
litiky a zahraniční politiky vůbec, takže aparát pro pod-
poru zahraničního obchodu musí se nalézati v nejužším
styku a vztahu jak s ministerstvem zahraničí tak obcho-
du. Založení zvláštního úřadu, jako na př. ve Spojených
státech, bylo by jen tehdy možným, kdyby, což právě na
jímém místě memoranda jest odmítnuto, byly zřízeny
samostatné úřady venku v cizině a kdyby také na tento
účel potřebné značné prostředky byly po ruce. Z těchto
důvodů upustilo se od zřízení samostatného říšského
ústředního úřadu a řešení bylo nalezeno ve zřízení kan-
celáře společnosti »Deutsche Wirtschaftsdienst«. Jak je
zřejmo, německé vládě šlo také jen o administrativně-
technickou kancelář urychleně zpracovávající dodávaný
informační materiál a nikoliv, jak u nás jest navrhováno,
o vybudování nového těžkopádného úřadu obchodní po-
litiky. Německé stanovisko také úplně odpovídá situaci
u nás — co je vůbec zdravého na myšlence exportního
ústavu? Jednati se může výhradně o technické soustře-
dění a urychlení zpravodajské služby — aby se pak lépe

pochopily dnešné prekážky a obtíže, jest třeba vysvětliti dnešní postup na př. zpravodajství o veřejných dodávkách. Podle předpisu jest povinen zastupitelský úřad též den, kdy taková vyhláška byla publikována, zoslati zprávu o ní na 24, slovy dvacet čtyři různé adresy — to jest ministerstvu zahraničí, obchodu, financí, Obchodnímu ústavu při pražské obchodní komoře, ústředně obchodních komor, ústřednímu svazu průmyslníků a všem 12 obchodním komorám, eventuelně Kovodělnému sdružení neb Svazu porcelánového průmyslu. Obyčejně, jak je známo, jest publikováno více veřejných dodávek zároveň — řekněme, že též den jest třeba odeslati tři zprávy podobného druhu — co to znamená za zbytečnou práci s rozmnožováním, ztrátu času a peněz pokud jde o úhradu poštovního! Při tom musí se na příklad dodávka izolátorů hlásiti i komoře košické, ač jest všeobecně známo, že v tamním obvodu žádná podobná továrna se nenalézá. Když dojde zpráva na uvedené adresy, prodělává zase složitý pochod a jest potřeba několika dnů, než se dostane do rukou interesenta, při tom právě mnohosti institucí, v úvahu přicházejících jen vzrůstá nebezpečí přehlédnutí neb opomenutí. Při reformě musí jíti o to, aby zastupitelské úřady musely a mohly oznamovati podobné zprávy s největším urychlením a to pouze zpravodalské centrále, snad jen s opisem pro ministerstvo, pověřené řízením obchodní politiky; centrála musila by se postarati o okamžité publikování, nejlépe každodenním bulletinem a dodání zpráv přímým zájemcům. Nesmí se zapomenouti, že každý den znamená mnoho při dodávkách — nejde při tom o naše velké, světové závody, ty namnoze mají svoji vlastní zpravodajskou službu a své zástupce v cizině, ale právě o menší firmy, které, nejsouce často na trhu zavedeny, musí včas vykonati všechny přípravy. Vpředu bylo již jednou shora zmíněno nebezpečí kompetenčních konfliktů; podle posledních zpráv nejnovější text chystané předlohy zákona podřizuje exportní ústav výhradně jen ministerstvu obchodu, kdežto jasná logika by vyžadovala, aby ústav chystaný, má-li již míti charakter více úřední a byrokratický, byl podřízen témuž ministerstvu, jemuž podléhají a z něhož jsou vysíláni naši úředníci zahraniční služby zpravodajské nebo snad bylo by možno zřídit po německém vzoru jakési kondominium obou súčasných ministerstev, v případě však, měl-li by míti ústav charakter ne tak úřední, bylo by možno jej podřídit na příklad ústředně obchodních komor. Dnešní znění osnovy, které si troufá dociliti nejtěsnější spolupráce obou částí zpravodajské obchodní organizace tak, že zahraniční orgány podřizuje jednomu ministerstvu, centrálu pak, rovněž s čistě byrokratickým charakterem, ministerstvu druhému, s prvním nijak dosud organicky nespojenému, jest jistě pochybené a jest proto třeba v zájmu našeho exportu varovati před uzákoněním podobného omylu.

Chyby a nedostatky dnešního stavu jsou hlavně následující: mnohost a komplikovanost institucí doma v úvahu přicházejících, zbytečná pomalost zpravodajství, neusměrňenost zpráv zahraničních úřadů, zaviněná nehomogeností personálu narychlo sestaveného po revoluci a nedostatečným kontaktem s naším průmyslem; k nápravě, pokud jde o vnitrozemí, by však úplně stačilo na příklad přebudovati a rozšířiti na ústav celostátní dnešní obchodní ústav pražské komory a sice v tom směru, že by všechny zprávy se tam denně soustřeďovaly a s největší rychlostí publikovaly a do-
 — hm —

valy zájemcům. K tomu by stačilo rozmnožit kancelářský personál, organisovat hlavně vydávání denního bulletinu a v čelo postavit několik málo odborníků-praktiků, pokud možno nebyrokratů, z nichž jeden každý dle vzoru Hooverova ústavu byl by prakticky obeznámen s jedním z hlavních našich oborů průmyslových a řídil by kontakt ústavu s exportéry nikoli ovšem dle adresáře, nýbrž dle skutečné znalosti toho onoho průmyslu.

Vzorem pro nás v této věci mohou býti jen státy, podobné struktury a podobných zájmů, jako na př. Belgie, kde Office Commercial d'Etat funguje jako úřednická ústředna podřízená ministerstvu zahraničí, jejíž personál ostatně jest ve stavu tohoto ministerstva, neb Německo, kde zpracovávání a zužitkování zpráv jest svěřeno smíšené společnosti po obchodnicku vedené, odbyrokratisované a podřízené, jak již řečeno, oběma súčasnými ministerstvům; naopak těžko mohou pro nás sloužiti za příklad státy jako Polsko a Rumunsko, kde jsou zcela jiné poměry a předpoklady. Bohužel u nás se s oblibou řídíme zásadou, proč jednoduše, když je možno věc zkomplikovat. Proto místo poměrně jednoduché a především levné reformy soustředění a urychlení zpravodajské služby navrhuje se zřízení složitě nového úřadu (bude to úřad, i když pokřtěn bude na ústav), s jedním a později i více sekčními šéfy, referenty a podreferenty, několika sekcemi, poradním sborem a v několika letech vlastní palácovou budovou. Tato reforma ve svých důsledcích více zatíží finančně náš průmysl nežli by mu přinesla výhod — dnes ještě je však čas a náš průmysl, hlavně ten, jenž je zvyklý na přímý export a zná jeho podmínky, má ještě možnost zabrániti řešení, které by nepřineslo nápravy skutečně existujících vad, nýbrž by věc jen komplikovalo a zdražilo.

Jar. Adlof:

Svět a Slovanstvo v číslech.

II.

Volga, Volga — veliké Rusko ve světě řek.

»Ruská obšírnost. Ohromná země. Nespočetné obyvatelstvo. — Řeky jsou tam nedohledné na šířku a délka jejich toku hltá celé životy lodníků, rybářů, kapitánů a nakladačů, nemluvě o životech měst, položených na jejich březích.

Takhle nám podávají Rusko nikoli jen panslavisti, takhle nám je podávají nadšení — komunisti! Tohle je úryvek z knihy »očitého svědka« té ruské velikosti, paní Majerové »Den po revoluci«.

Tu ruskou obšírnost« již lidé změřili. To obyvatelstvo »nespočetné« již spočítali. Zbývá přesvědčit se o té »nedohlednosti řek«, o tom, zda a jak »hltá délka ohromných ruských řek ubohé životy lodníků, burláků, kapitánů a nakladačů, nemluvě o pohlcovaných životech měst«. Zbývá přesvědčit se, zda opravdu jediné v Rusku to trvá celý život než — abychom tak řekli — přeplaveš řeku.

Tak tedy nejdřív o »matuše Volze«, největší řece Evropy. Veliká je, krásná je, největší slovanská řeka je, ale — ale také jinde jsou veliké a široké věci než ve Slovanstvu, ba leckde jsou i větší věci!

Dokonce patnáct řek je delších než Volha, patnáct řek víc a lépe »hltá životy ubohých plavců«! A jsou i širší řeky, stejně jako jsou i jinde ve světě »ne-

konečné stepi«, které nakonec přec jen někde končí. Dlouhá je Volga, ale delší jsou: Amazonka, Missisipi Mackenzie, Rio de la Plata, řeka Sv. Vavřince a Yukon v Americe, Nil (nejdelší vůbec), Niger a Kongo v Africe, sibiřské Ob, Jenisej, Lena a Amur a čínské Jang-tse-kiang a Hoangho. Na šestnáctém místě ve světě dlouhých řek je teprve naše Volga.

Ovšem z Ruska přišly ty these o »velikosti a neokonečnosti a šířosti stepí i řek«, dalo by se tedy očekávat, že si Volga aspoň na své šíři nechá záležet. Ale — ony jsou na světě i jiné řeky široké a je dokonce celá řada řek, které sbírají mnohem více vody z mnohem širšího území než Volga.

Je první Amazonka, pak Kongo, pak Missisipi, pak Rio de la Plata, pak Nil, pak Ob, pak Jenisej, pak Lena, pak Niger, pak Amur, pak Jang-tse-kiang, pak Brahmaputra, pak Mackenzie a pak — nu pak konečně čtrnáctá — naše největší řeka — slovanská Volga.

Iluze o velikosti a iluze o šestinách velikosti nejsou k ničemu!

Už dávno to není jen velikost, která rozhoduje. Veliký Rus dostal v rusko-japonské válce od maličkého Japonce správný úder na bradu, chceme-li užítí přílehavé boxerské terminologie, a byl hotov. Ani zdaleka není to velikost, která dnes rozhoduje. Ani kilometry čtverečné nerozhodují, ani země nerozhoduje, rozhodují na kilometrech čtverečných lidé! A ani ti nerozhodují jen svým počtem. Doby Tamerlanovy, kdy rozhodoval počet »hord«, jsou už dávno za námi a ani doby, kdy zdůrazňovali by chtěli demagogové »počet mas« se více nevrátí! Dva tři muži, jichž srdce je stačné za jednou strojní puškou zastaví v útoku třeba dva, tři tisíce jiných mužů.

A proti tisíci sebe pilnějších rukou dovede jeden bystrý inženýr postavit stroj ještě pilnější a ještě dovednější!

Je zbytečné zakládati si na velikosti, a ještě zbytečnější je ovšem zakládati si na ilusích o naší slovanské nebo ruské velikosti. Podle jedné statistiky národnostní je prý v jednom tisíci lidí na světě přibližně 2.7 Bulharů, 6.7 Jihoslovanů, 7.7 Českoslovnků, 12.2 Poláků a 50.9 Rusků.

Mohli bychom tedy s milovníky ruské i slovanské »velikosti« s té jejich »šestiny« hezky smlouvat a panslávka Marie Leontěvna z let devadesátých stejně jako komunistka pí. Majerová z dneška mohly by být rády, kdybychom tu jejich »šestinu« koupili za dvanáctinu, možná že nemá ceny ani za patnáctinu...

Velikost nerozhoduje a počet nerozhoduje. Vedle osmdesáti Slovanů (starší jedna statistika) je v tisíci obyvatel tohoto světa asi 35 Němců, asi 22 Francouzů a Angličanů, vládnoucích největší říši světa je v tisíci lidí jen 26! Je tedy Němců, Angličanů a Francouzů dohromady ve světě jen o docela maličko (83:80) více než Slovanů, můžeme říci, že je jich stejně. Neboť podle novějších údajů (1926) je v Evropě Němců 79.9 mil., Angličanů (s Iry) 47.2 mil., Francouzů 40 mil., dohromady tedy 166 milionů, zatím co počet Slovanů tytéž statistiky udávají číslem 163.5 milionů (jiní udávají 166 mil.).

Jak to asi přišlo a čím to je, že my Slované nezaujímáme ve světě takové místo, jaké mají Angličané, Němci a Francouzi dohromady!??

Ano, to je otázka pro mladé Slované: Proč nezaujímá Slovanstvo takové místo, jaké by mu ne podle počtu kilometrů, ale podle počtu lidí, podle počtu mužů patřilo? Tolik nás je, Slovanů, tolik je Muromců-Rusů, tak velcí lidé jsme, tak silní a přec jaké malé místo zaujímáme ve světě! Proč?

Svět země obdělávané.

O slovanském zrnu zvicí slepičí vejce.

V jedné Tolstého povídky pro ruský lid je řeč o tomto velikém zrnu a ať již má ta povídka sebe hezčí morální konec, přec jen asi nejvíc utkvěla v mysli prostého slovanského člověka ta hezká, slibná představa o zrnu »velikém jako slepičí vejce«. Mohli bychom bez obavy nazvat toto zrno »velikým zrnem slovanským«, i když musíme připustit, že i jiné národy neslovanské mohou mít a asi mají ve svých povídkách také tak velké zrní.

Ale zdá se, že ve slovanských »povídkách« určených pro lid ještě dnes jsou podobné nadsázky o obilí dosud velice oblíbeny. Co povídek skutečných i vymyšlených slyšeli a četli jsme o té blahoslavené, proslulé »ruské černozemi«! Jen tu plodnou půdou prý drobet poskrábat a již vyrůstá tu obilí v ohromných širých ruských rozměrech!

Pohádky o obilí nenasytí ale hladového!

Nikde není, zdá se situace Slovanstva ve světě tak příznivá, jako ve světě zemědělství. Už to je jisté významná skutečnost, že Slovanstvo má více orné půdy, stejně jako v otázce »pětiny-šestiny-sejminy světa« Slované rádi poněkud přehánějí. Rusko = obilnice světa! Mladí-staří rádi jsme to slyšeli a rádi opakovali po těch, kteří předříkali: »Rusko, toť obilnice světa!« Nebo aspoň podle těch skromnějších: »Rusko, obilnice Evropy.«

Podívejme se ale my mladí Slované dnes, co je na tom pravdy, že to »naše Rusko« je anebo aspoň může být »obilnicí světa«.

Prostá čísla o ploše obdělávané země sama o sobě neříkají mnoho.

Podle staré systematiky bylo by na místě snažit se zjistiti, kolik tisíc hektarů půdy je v té a oné zemi slovanské i neslovanské, kolik té půdy je pro obilí, kolik pro brambory, kolik pro kukuřici atd. Jsem ale toho názoru, že tyto obvyklé statistické metody už buď nechaly by nás při našem hledání pravdy nakonec na suchu, nebo by nás zavedly do oblastí, kde těch »pravd« je na vybrání několik. Jiné »pravdy« o zemědělství přinášejí nám národohospodáři socialisticky založení a jiné národohospodáři průmyslově založení a jiné národohospodáři agrárně založení a zas jiné ti, kteří vycházejí z peněžnictví.

Dokonce ani zeměpis neříká nám tolik, kolik bychom chtěli vědět, neodpovídá právě na některé nejdůležitější otázky.

Je to tím, že číslice, sebe přesněji udávající počet kilometrů země obdělávané, neříkají nám nic o tom, jaká je půda s hlediska sedláka a zejména neříkají nám už docela nic o tom, jaký je sedlák na té oné zemi skutečný zemědělec! »Co ten který slovanský i neslovanský sedlák ze své země dovede nebo nedovede vytěžit v úrodném nebo neúrodném roce!« — to je otázka, která nás mladé Slované musí

zajímat daleko víc, než sebe exaktnější vědecká čísla udávající na př. poměr polí, luk, lesů, půdy neplodné a pod.

Stálo to jistě dost práce dojít k číslům, která nám udávají, že v Sovětském Rusku z celkového rozměru půdy připadá 30% na pole, 40% na les, 12% na louky a pastviny a 18% na půdu neplodnou. Snad nám to pomůže k tomu, abychom si udělali obraz o zeměpisném rázu ruské krajiny, ale nepomůže nám to docela nic, abychom si vysvětlili, proč americké Spojené státy, které mají z celkového rozměru půdy jen 19% polí, (vedle 36% lesa, 30% luk a pastvin, 15% půdy neplodné), proč právě tyto Spojené státy vyvážejí z těch svých 19% polí víc obilí, než Rusko.

Obilí neroste podle teorie a samo.

Podle některých vědeckých teorií život vzniknul na světě prý jaksi sám od sebe, prý bez přičinění Božího a také sám od sebe se prý dál vyvíjel. Rozvedli tu teorii nejvíce Darwin, pak Spencer a celý na ní založen je Marx. Můžeme tuto teorii pro náš účel shrnout do věty, že »země měla by podle teorie produkovat sama«! A jak dodává Marx, také všem lidem stejně!!

Jenže ona to ta mrška země nedělá... Už v jedné vesnici často dva sousedi jsou vedle sebe a každý má jiné obilí! A jednomu potlučou kroupy víc a druhému méně!

A mezi národy jak by smet! Dva národy vedle sebe, stejná někdy země tu i tam, a přec jiný výtěžek! Jak to srovnat podle teorie?

V teorii je ovšem všechno snadnější než v praxi. Marx v teorii dospěl snadno k velikým »socialistickým továrnám na obilí«, jak začali nazývat velkostatky, ale v praxi, v dnešní, v technicky od dob Marxových ohromně vyspělejší době strojů, takové »továrny na obilí« nedovedli dosud zříditi ani bolševici, mající k dispozici celý státní aparát a spoustu nejúrodnější černo- zemi!

Sebe lepší teorie o výnosnosti půdy, sebe přesnější výpočty a fantasie o »největších možnostech« nepodají nám skutečný pravdivý obraz o životě té oné země o b d ě l á v a n é. Ne že by čísla nebyla žádoucí a že by nebyla pravdivá! Je jen třeba brát je ve vší jejich relativnosti, brát je se stálým ohledem na to, že tato čísla rostou nebo klesají již podle toho, jak — abychom tak řekli, — »na ta čísla naprší nebo nenaprší«!

LITERATURA A UMĚNÍ

Johannes Urzidil:

Flaubert a mládí.

Pro každého mladého muže, který se ocitá na rozhraní muž- ných let, mohou mít čtyři díla evropské epiky rozhodující význam: Goethův román *Wilhelm Meister*, Balzacovy *Ztracené iluze*, Stendhalův román *Rudý a černý* a Flaubertovo dílo *Sentimentální výchova*. V těchto nejgeniálnějších vývojových románech našeho duševního kontinentu jde o vzestup mladých mužů ze skromných poměrů do tak zvaného velkého světa, v každé z těchto knih (nejvíce

u Stendhala) nikoliv jen o čistě osobní a soukromé, nýbrž také o široce sociální rozbor. Rysují se v nich perspektivy největších možností, důležité právě pro věk, v němž nemáme ještě zkušenosti a přece musíme již rozhodovat, a udává se návod, jak má mladý muž užít sil, kterých má k dispozici v této krátké periodě své největší svobody, neomezované žádnými ohledy. Všechny tyto romány vyrostly ovšem ještě v sociální sféře, v níž byl měšťanský svět Evropy a jeho aristokratická nadstavba pevnými a danými hodnotami a nebyly v takovém pochybném a pohyblivém stavu v jakém jsou dnes. Co však je u každé mládeže stejné a co nezávisí na všech sociálních proměnách okolí, je její snaha o jasně vytváření vlastní osobnosti a touha po prožití života. Jedno zde podmiňuje druhé. Neboť jen z plnosti zážitků, jen z odevzdání se přílivu a odlivu skutečností může člověk získat obraz své vlastní osobnosti a jen z nehlubšího vycítění (méně z uvědomování) této osobnosti stává se pánem svých zážitků a mistrem své vlastní budoucnosti. Proto jsou na onom věkovém rozhraní, na němž začíná se mladík nejdříve bez výběru zmocňovat massy životního materiálu, ve kterém se po malých a větších katastrofách osobních neúspěchů pomalu vyšplhává jako po příčkách žebříku k rozhledně širokých perspektiv, proto jsou na onom rozhraní ony veliké romány takové rozhodně důležité, neboť přinášejí příklady neohrazených možností směrem dolů i směrem nahoru a učí nezoufat, nýbrž snažit se všeho užít k svému účelu.

Titul *Sentimentální výchova*, který dal Flaubert konečnému zpracování svého rozkošného díla Jules a Henry, byl několikrát přeložen do němčiny, jednou pod titulem *Román jednoho mladého muže*. Tento název však není správný, neboť tato kniha je románem všech mladých mužů. Kdyby se dnešní mladé generaci předložily čtyři jmenované knihy, rozhodla by se určitě pro hrdinu Stendhalova románu *Rudý a černý* pro hrdinu neaktivnějšího a nejvíce naplněného bojovností. Odmítne hrdiny ostatních románů jako zjemnělé darmošlapy, které buď jako *Wilém Meister* proplují úskalím příznivým osudem, nebo se ztrácí v zájmech více méně osobních, na příklad v lásce, kterou za našich dnů jsme si zvykli vyřizovat pokud možno s nejmenší ztrátou času. Příklad: Onen gymnasista, který před krátkou dobou v debatě označil Fausta za zkrachovanou existenci, s kterou bychom si dnes nevěděli rady. A přece mstí se přehodnocení sociálních aktualit, odvedení základních lidských pudů na vedlejší kolej, násilné odtržení duševních a fyziologických projevů od celkového lidského ethosu hrozným způsobem tím, že stále více dovoluje zmrazit osobnost na prospěch massy, jejíž jedinci představují jen amorfní a nezodpovědnou hmotu, víc než kdykoliv jindy bezvládnou hříčku neodpovědných mocí.

Je jisto, že kdyby byli všichni mladí muži celý svůj život takoví, jakým je pasivní hrdina Flaubertova románu, tento typický životní diletant *Frédéric*, nebylo by kolem nás dobře. Kdyby všichni lidé byli jako *Faust* nebo *Hamlet*, sotva bychom se z toho radovali. Flaubert však ukazuje jen určitou životní fási, jejíž ustálení nemohlo být hlubším úmyslem jeho románu, onen úsek života, v němž erotické zážitky se přeskupují z fyziologického do citového pásma, odkudž ovládají celý mravní svět charakterů. A ukazuje, jak tento charakter může podlehnout, když se nechá nésti bez odporu oněmi mocemi. Flaubert sám šel jinou cestou než jeho obraz v tomto románu. Proto je jeho román po záporné stránce důležitý a jelikož končí v marnosti neslavného zešosáctění hrdinově, je právě tímto svým ukončením neobyčejnou aktualitou pro dnešní mládež. Není to jen jinak vytvářený temperament mladého představitele Stendhalova románu *Rudý a černý*, který ho žene do záhuby vnějších a vnitřních katastrof nýbrž okolnost že v protikladu proti

Flaubertovu hrdinovi vyvíjí etickou sílu stanoviska a rozhodnutí, které jej v tomto případě pohlčí. Vždycky však u Goetha, Balzaca, Stendhala a Flauberta je to srdce a jeho zážitky, které určují chod charakteru a vytváření osobnosti, srdce je funkcí erotiky, srdci je dávana k rozhodnutí věčná otázka pohlaví, základní problém na prahu mezi prostranstvím, v němž žije mladík a prostranstvím, v němž žije muž.

V žádném jiném Flaubertově románu — a snad jen s výjimkou jeho ranného díla *Listopad* — nenacházíme tolik proměnlivého, tolik nevyjádřeného osudu hrdinova. Také kontury Mme Arnoux, v níž zobrazil milenkou svých 17 let, 38letou paní Schlesingerovou, nevystupují tak jasně do popředí jako kontury její hlubší sestry Mme Bovaryové. Tento román vznikl mezi první a druhým zpracováním sentimentální výchovy, které jsou od sebe rozděleny více než dvěma desetiletími. V této době upevnil a vytříbil se Flaubertův styl. Ale hlavní figury druhého zpracování podléhají úplně dojmům zpracování prvního a jsou psychologicky a stylisticky ponořeny do plápolajícího šerosvitu, zatím co Bovary, psaná již před tím, krystalisuje se v naprosté jasnosti. Bovary byl námět, který mohl Flaubert zpracovat s naprostou převahou objektivnosti. Nutno ovšem podotknout, že prostředí Výchovy podléhá již onomu sobě uzavřenému realismu, za jehož mistra jsme si zvykli Flauberta považovat a který ho udělal otcem naturalismu.

Sentimentální výchova vyšla roku 1869, tedy rok před německo-francouzskou válkou, což snad bylo příčinou toho, že toto mistrovské dílo literatury zůstalo skorem nepovšimnuto. Barbey d'Aurevilly snížil se dokonce k hrubým výpadům. Jen George Sandová a Victor Hugo poznaly mistra. Hugo psal tehdy Flaubertovi: »Vaše poslední kniha mne nadchla i naplnila smutkem. Budu ji zase čísti způsobem, jakým se vracím ke knihám, které jsem již jednou četl: otevíru ji na kterémkoliv místě. Jen myslitelé mezi spisovateli mohou být čtení tímto způsobem. Vy však mezi ně náležíte.« Goethe, Balzac, Stendhal, Flaubert, všichni náležejí této silné rase, všichni jsou protagonisty té epiky, kterou E. A. Reinhard, nejlepší překladatel Výchovy do němčiny, charakterisoval slovy »romantika, zbavená kouzla«. Tedy realismu, který se projevuje v mohutné, archeologické Salambo, ku které Flaubert podnikl studia a cesty, trávající celá leta, nebo ve veselé satíře jeho nedokončeného románu *Bouvard a Pecuchet*, v němž vytáhl proti maloměšťácké hlouposti a k němuž studoval 1500 svazků materiálu. Týž realismus, který proniká jako roentgenovými paprsky mytické a historické náměty právě tak jako aktuální duševní problémy a který se nejvíce zračí ve Flaubertových denících a dopisech.

Flaubert zemřel ve věku 59 let, svobodný a osamělý, uprostřed práce, kterou přemáhal těžce a namáhavě. Celé dny přemýšlel o nějakém obratu, zrození jeho stylu bylo provázeno potížemi a často to byl skorem porod pomocí kleští. Celá leta předělával větu za větou tento »dělník na vinici prosy«. Genius spojený s pracovitostí, jaký to vzácný případ! Je tvůrcem moderního románu, klasický průkopník nového poznání člověka. Jako stilista je michelangelovským zjevem, obrem, namáhavě pracujícím obrovské kvádry. A je jisto, že nejvyšší vystupňování jeho síly vzniklo z pochybností. Neměl sebejistoty hravě tvořícího nadání. Podobně, jako se ptá Ibsen v jednom ze svých dramát skalda: »Jsi jist, že jsi opravdu skald?« a tím dává výraz nejhlubším mukám pochybností o svém vlastním básnickém poslání, je také v jednom z Flaubertových deníků otřásající povzdech, zaznamenaný uprostřed tvorby jednoho z jeho nejslavnějších románů: »Tohle není způsob, jakým se rodí velká umělecká díla.«

F. Peroutka:

Divadlo, morálka a šaty.

Přišel-li některý přítel Olgy Scheinpflugové ve čtvrtém jednání »Roztomilé nepřítelkyně« za kulisy zcela nepřipraven a uviděl tam tuto herečku, která odchází s jeviště, a padl-li jeho pohled v přítmi náhodou na její nohy, musil být roztrpčen, jak se na pravého přítele sluší, a žalovat ne sice na pomijejcnost, ale na deformovatelnost věcí světských. A musil se ptát sám sebe: co se to s ní stalo? Špatná životospráva? anebo chorobné zduření? Potom bylo mu s uspokojením přijmout vysvětlení, že to nejsou lýtka pravá, nýbrž vyčpaná; Olga Scheinpflugová podrobila také své nohy onomu generálnímu zošklivění, jež si vymyslela pro poslední akt této Antoinovy pochmurné komedie. Zná-li někdo duši našich hereček, neukojitelně hažící po krásnu na obličej i na těle a schopnou zřít se všeho kromě elegance, ví, že za odhodlanost k ošklivosti, kterou na sebe nanesla sl. Scheinpflugová v závěru hry, dlužno v našich poměrech oceňovat jako odvahu, novinku a skoro jako čin. Lze si lehkou představit, jak by tu zestárlou ženu zahrála některá roztomilá soupeřka Olgy Scheinpflugové: asi tak, že bychom si s radostí řekli, že není třeba ztráceti nadějí, a že tíseň krásy, mládí a lásky zní útěšně přes hranici padesáti let. Olga Scheinpflugová pojala svou osůbku jako staré bojiště, na kterém krása i vkus už dávno byly poraženy na hlavu. Nemýlí-li se, hnala věci tak daleko, že si nalíčila i zbaňatělý nos. Zdrucující většina jejích kolegyň dala by si raději koleno vrtat. To však právě jest rozdíl mezi herečkou, které bylo dáno na cestu životem trochu intelektu a která správně pojímá herecké umění jako prolézání z charakteru do charakteru a z postavy do postavy, a takovou herečkou, která hraje hlavně ze samolibosti a chodí na scénu se ukazovat ve svých půvabech jako na dostihy. Složím nejslavnostnější přísahu, že nemám pranic proti ženským půvabům; naopak děkuji bohu, že jimi vyzdobil tento částečně slzavý svět. Ale divadlo není do tak velké míry založeno na ženských půvabech jako třeba tabarin. Má také podstatně jiné cíle než módní přehlídka, ač mnohá dáma v loži tomu jen nenasadno uvěří. Avšak pro správné pojmání divadelních úkolů je nutno riskovat i rozchod s dámami v ložích.

Antoinova »Roztomilá nepřítelkyně« je ona hra, pro kterou se tolik zlobil náš drahý p. Jindřich Vodák, shledav, že se vůbec nepodobá hrám Tylovým nebo Klicperovým. Položil se (toliko obrazně ovšem) na práh Národního divadla a prohlašoval, že do tohoto stánku umění nepustí takový náklad zpustlých mravů. Když mu nebylo vyhověno, vzal ve svém referátu obvyklou pomstu na všech, kdož k této nemorální hře i jen přičichli. Nechci tvrditi, že »Roztomilá nepřítelkyně« patří mezi jemnocitné výkony a že vyniká uctivostí k věcem lidským a božským; připustím, že muž pravdomluvný může i tvrditi, že z této hry vychází tolik cynismu, kolik vychází vody z vodotrysku. Nechci také z pouhé oposice k p. Vodákovi, jehož působení si jistě oposice zaslouží, prohlašovat, že divadlo na jedné straně a morální problémy a morální působení na straně druhé nemají spolu vůbec co činiti. Ví, že není pro společnost bez významu, jaký vítr fouká z divadla, a raději bych v jednom zákopu s p. Vodákem hájil určitou výchovnou povinnost divadla než se nad ní ošklíbal v zákopu jiném

ve společenství duchů daleko půvabnějších. Zdá se však, že kdyby divadelní bard »Českého slova« nepotřeboval všude na vlastní oči uzříti hodného Fridolína nebo hodnou Karolínku, mohl by v »Roztomilé nepřítelkyni« přece jen naléztí nějaký morální smysl. Pravda, pokud se týká úctyhodnosti charakterů nebo činů je tu jako vymeteno. Ale morálka se může vlévatí trychtýřem příkladů dobrých nebo trychtýřem příkladů odstrašujících. Na někoho lépe působí to, na jiného zase ono. Pan Vodák nechť se nedomnívá, že někdo pod střechou Národního divadla je tak zvrácen, aby chtěl »Roztomilou nepřítelkyni« předkládat jako vzor mladým lidem. To, co se zde děje na jevišti, jest právě příklad odstrašující. Nevím, kolika repris dočká se v Praze tato hra. Ale nechť je jich sebe více, nedovedu si představit, že by se během jich octla v hledišti byt i jen jediná žena, která by si při pohledu na hrdinčiny osudy řekla: toť jest něco pro mne; taktó hodlám jít životem. Olga Scheinpflugová učimla vše, aby bylo patrnó, že postava, která jí byla svěřena, jest příklad odstrašující. Nechala na ní místa dobrého. Obdařila jí vši oškřivostí, nejdříve duševní, pak i tělesnou. Myslím, že jí hrála tak, že by to mohlo stačit i Savonarolovi. Tato osůbka na jevišti mohla by být morálně nebezpečná jen tehdy, kdyby byla hrána půvabněji. Jsou u nás herečky, které tak sebe milují, že nedovedou vystoupit v roli nesympatické; ukápły by patrně i na temeno této samičky několik kapek své chytré ženské poesie; našly by si v textu zadní dvířka a hrály by i tuto roli tak, jak zvykly: aby je publikum shledávalo žádoucími; vlání jejich hedvábného kapesníčku by svádělo jako vždycky. Slečna Scheinpflugová se dovedla učinit dokonale odpuzující, aby ostře osvětlila roli: dokázala tím svou souvislost s vyšším hereckým typem, který pohrdá primitivními sladkostmi divadelního povolání.

Pozoruhodno je, že ani tato herečka, která právě zde v mnohém zlomila konvenci svých kolegyň, nevyhnula se úplně běžné divadelní tyranii a vydala za toalety do třetího aktu deset nebo patnáct tisíc korun, pokud jsem slyšel. Na jejím županu v tomto aktu jest vyšit přenádherný páv. Tento páv jest symbol. Snad bezděký, snad vědomě ironický. Naznačuje, co aspoň část publika očekává od pohledu na herečku: podívanou jako na rozestřený paví chvost. To jest právě ta tyranie. Jako každá tyranie, má také tato své oběti. Divadelní ředitelé, i ti, kteří v mladších letech platili za odvážné novotáře a vyzývali šosáky na soud dějin, jí podléhají. Angažující herečku, kladou jí mefistofelskou otázku: a máte, madame, z čeho si kupovat toalety? Jestliže madame nemá, dá se jí stručná rada, ohrožující mravopěstnost více než sama Antoinova »Roztomilá nepřítelkyně«. Moralizující referenti, jinak velmi čilí, nad tímto problémem dřímají. Vůbec se této věci každý nejraději vyhne. Předpokládá se patrně, že jsou jisté neměnné zákony, kterými zkušení lidé nebudou chtít hýbat. Ale pravda jest, že citlivé svědomí by se tady mělo znepokojovat. Jestliže mladá herečka má patnáct set nebo dva tisíce korun měsíční gáže a je nucena společnou tyranii publika a ředitele opatřit si pro kus, ve kterém se jen míhne přes jeviště, šaty za čtyři nebo pět tisíc, pak máme co dělat se zřízením, ve kterém není všechno v pořádku. Dovolávám se prostého instinktu, který, doufám, je společný mužům: že na ženách nemá být páchána křivda.

Měli bychom se vlastně my muži stydět, že lhostejně

a nehybajíce ani prstem díváme se na trapnou situaci, ve které se tu ocitá řada žen. Ostatně takových žen, pro které jinak reklamujeme veřejnou úctu. Podoby některých z nich budou vystaveny v národním Pantheonu. Než se tam dostanou, děláme z nich, jedni svým chtěním, druzí svou lhostejností, oběti módních salonů. Nutíme mladé herečky této doby, aby od září měly na svém kontě více představení, než jest dnů; aby projezdily noci návratem z pohostinských představení; aby z odpoledního představení jely autem k večernímu do venkovského města, nesnímajíce ani paruku. Není snad herečky, které by za těchto poměrů stačil její divadelní plat. Deficit se kryje pohostinskými představeními, apeluje se na manžela, na rodinu. Nemožou žítí ze své práce, poněvadž publikum, jehož záliby dosud se pokládají za rozhodující, nechce chodit do divadla s očekáváním podstatně jiným než na módní přehlídku. Ušetřujeme několika bohatým břicháčkům zápas v erotické konkurenci, při němž by jinak byli odrazeni s hlavami krvavými.

Proč to? Divadlo dalo se korumpovat svým okolím. Žije sice ještě vedle filmu a vedle revue, ale částečně jim podlehlo. Snaží se být podívanou jako jsou ony. Snaží se, aby vyhovělo zájmu těchto vrstev, které jdou do divadla jako by tam šla straka: se zájmem pro lesklé a třpytivé věci. Revue je v podstatě podívaná pro slabomyslné a pro takové, u nichž to oči docela vyhrály nad mozkem. A tato revue, jež sama o sobě bude dostatečným dokladem vnitřní nesoustředěnosti a rozběhanosti poválečné společnosti, nutí herečky, aby poskytovaly aspoň trochu revuální podívané. Nemůžeme říci, že se tím na všech herečkách děje křivda. U některých jest oblékání podstatou jejich talentu. Ty by se jen nerady loučily s touto pro ně sladkou tyranii. Ale o ně konec konců nejde.

Jde o to, že by se divadlo rázem ocitlo na duchovějších cestách, kdyby se dovedlo zříci tohoto závodění s jinými útvary, jež je pro ně nedůstojné. Říká se, že není pomoci. Pomoci zajisté není, dokud se o ní nezačne přemýšlet. Není na př. možno, aby divadlo vedlo ve své režii krejčovskou dílnu? Není možno vůbec jednou pro vždy zlomiti tuto málo důstojnou konvenci? Je jisto, že publikum by si na to zvyklo. Pomoci by při tom mohly zejména ty herečky, které více věří ve své umění než ve své šaty.

F. Zelenka:

Berlínské týdny umění.

(Berliner Kunstwochen 1930.)

To, co Praha činí opačně, stává se v Berlíně zvykem. V Praze v letních měsících umělecký život odumírá. V Berlíně se vzpružuje, aby podchytil zájem ciziny. Uvedou se v činnost divadla, výstavy, biografy, sport; mnoho to nestojí, jsou to většinou věci, které by byly tak jako tak, ale dá se tomu společný plakát, reklamuje se to na nádražích, v novinách, i na veřejných záchodech a cizinci mají za čím jeti do Berlína. Hotely dělají obchod, divadla dělají obchod, obchody dělají obchod a všichni jsou spokojeni a hlavně ti cizinci, že viděli »umění«, které jinde v takovém kvantu a upřímně řečeno v tak vyvážené kvalitě nenajdou. Středem letošního zájmu je především 25leté jubileum Reinhardtovo. Na jeho oslavu vyšly dvě pěkné knížky, veškeré noviny věnovaly mu většinou kladnou

pozornost a on sám vybral si jako jubilejní čin režii Unruhovy hry »Phaea«. Ohlašuje ji jako »dnešní« divadlo barvy, pohybu a zvuků a tak na 60% tomu také dostojí.

Hra Unruhova nese titul společnosti pro výrobu zvukového filmu. Celý děj odehrává se v atelierech a kancelářích této společnosti, kde hra pro film a život atelierový se tak prolínají, že díky kouzelným machinacím citlivého Reinhardta jdete z překvapení do překvapení. Stará Reinhardtova rotační scéna je opět největší rekvizitou. Jdete ze dveří do dveří, ze scény do scény bez přerušení, a tak pro technická překvapení a výsostně skvělé herecké výkony, zapomínáte na slaboučký děj ilustrační hry pana Unruha. První, dobře exponovaná scéna v baru se Vám za chvíli promění v natáčenou scénu filmu. Herci přejdou zábavným způsobem do hry v zákulisí a v kanceláři presidenta společnosti. Reinhardt projevuje odklon od kouzel vnitřně hrůzotvorných a věnuje se vnější technice: scéna na vřetenovém schodišti, které sjíždí a vyjíždí s herci jak scházejí a vycházejí, scéna řady dveří před kanceláří presidenta, scéna skoku do vody, i malé scény v kanceláři presidentově a v atelierové hořině jsou více technicky zajímavé než opodstatněné dějem. Přepych technické dokonalosti nutil mne závidět v ničem nešetřivému Reinhardtovi. Ensemble, který má k dispozici, je vybrán dle typů tak, aby herec nelíčený tvořil již figuru i masku role. Čechov, Bois, Geron, Greta Mosheimová a Dagny Servaes hrají v brilantní konverzací duet i tercet. Ve větších scénách a zvláště s kompasu kontrastují jejich veliké individuality vedle slabě hrajícího celku. Tak vzácná kolektivnost dnešního divadla, jakou jsme viděli na př. u Tairova, zde ještě nevítežila na škodu Reinhardta, který tím, a slabou výtvarnou hodnotou svého díla chťe — nechťe je vcerejší, a ne dnešní.

Druhým velikým činem berlínským je provedení Millhaudova »Křištofa Kolumba« ve státní opeře pod Lipami. V představení dirigovaném Kleiberem zápasí režiser Hörth s Claudelovým libretem v celku nešťastně. Má k dispozici snad nejlépe technicky vybavené jeviště Evropy a tím se dává strhnouti k technickým hrám na úkor podstaty díla. Zatím co Kleiber ve shodě s oratorní myšičností díla diriguje téměř diskretně, jakoby z povzdálí hudební vyjádření Kolumbovy tragiky, pan Hörth nám hlavně ukazuje, že má k dispozici: obrovský chor, propadlovou vozovou baterii jeviště, film a projekci na horizont. Neumí vyvážit úměrně k ději své možnosti a tak vidíte scény, kde jsou na jevišti vedle Kolumba přihlížejícího a Kolumba hrajícího (jak předpisuje libreto), ještě Kolumbus filmovaný, který ukazuje simultánně s hrajícím Kolumbem totéž na plátně. co onen na propadlovém voze. Chor často vybočí z oratorní povznešenosti a přechází náhle do naturalistických akcí, které v témže okamžiku citlivého diváka zabolí. Nečistota stylu je násobena ještě výpravou panose Aravantina, který vedle skvělých scén (sín španělského krále, kde gotické klenutí je vrženo stínem ze zadu) má scény revuálních kýčů (příjezd Kolumba do Ameriky: strašný banánový prales promítaný a doplněný filmem přijíždějící lodi). »Kolumbus« bude v příští sezoně proveden v Praze. Zde, ač technicky jistě chudší, bude doufám Pujmanovi skýtatí veliké možnosti vyjádření své stylové čisté oprávněné city, které jsem u berlínského režiséra postrádal.

Ostatní divadla dávají »uměleckým týdnům« ze svého běžného repertoaru: divadlo na Stressemannově třídě hraje Haseneleverovu hru »Napoleon zasahuje...« (Napoleon greift ein...) s maximálně dokonale hranou postavou Napoleona Wernerem Krausem a Josefínou Marie Bard. Hra z počátku zábavná slábne akt od aktu, čemuž se nesnaží zabránit režiser Barnowský. Lessingovo divadlo hraje Pirandellovu »Dnes se hraje z paměti«. »Komédie« hraje Shawa a Komorní »Iphigenii«. Jessner hraje Strindbergova »Gustava Adolfa« s Forste-

rem a v dekoracích Caspara Nehera. Tento vypravil ve Volksbühne Shakespearova »Julia Cesara« v režii Karl Heinz Martina s Peplerem v roli Cesara a Walterem Franckem v roli Bruta. Jako výtvarník je prý Caspar Neher nová hvězda Berlína. Mně se jeví jako hluboce dramaticky cítící výtvarník, který v dekoracích nese stopy expresionismu. V kostýmech se dovedl již tohoto balastu zbavit a dovedl jedinou barvou a krajně jednoduchou formou vyjádřit podstatu i funkci figur I on má k dispozici otáčivou scénu a možnost plasticky se vyjádřit, volit si pravé materiály, čímž je mu umožněna dramatická aktivita ne sice odpovídající našemu názoru na dnešní jevištní výtvarnictví, přesto ale svým způsobem kvalitní a poctivá.

Řada biografů se svými programy připojila se k »Týdnům«. Z nich zaujímalo malé plátno »Kamery« absolutním filmem René Claira s obdobným filmem německým, upomínajícím na obrazy Kandinského na plátně oživlé.

Z výstav stojí na prvním místě svým rozsahem výstava »Altes Berlin« v pěkných nových sálech berlínského rozhlasu. Jsou zde sneseny s jedinečnou německou píli veškeré retrospektivy starého Berlína od dílny cukrářů z 18. století až po rekonstruovanou pracovnu Humboldtovu, od plastického plátnu starého Berlína až po model Mendelssohnovy regulace Berlínského centra. Krásnou výstavu má galerie Flechthelmova: 51 umělců vystavuje portréty jediného modelu paní Marie Laní. Vidíte jedinečnou věc: od Bourdella až k Zadkinovi, od slazeného Foujity až k Piccassovi, Braqueovi, Chagalovi, Jean Cocteauovi a Man Rayovi všichni vyjadřují jediný obličej. Jean Cocteau napsal na svou kresbu: »Impossible à desiner« a já nemohu zde krátce popsati, jak všech těch velkých 51 se pokoušelo vyjádřit to, co Braque vtípně (a snad zoufale) skryl pod tvrdou, kaširovanou masku.

U Cassirera je méně kvalitní soubor francouzského umění dneška, v domě umělců kýčářská výstava »Sport jako kulturní činitel«.

V tenisovém stadionu hraje Tilden, ve fotbalovém »Club Français« a autokary a taxíky mají co dělat, aby rozvezly houfy cizinců lačných umění i »umění« všude tam, kde jim Berlín všude nabízí to, za co žádá enormní čísla devisových násobků říšských marek.

(Berlín, červen 1930.)

D O P I S Y

Diskuse o sportu.

I.

V Písku, 5. 6. 1930.

Vážený pane redaktore!

Myslím, že diskuse o sportu ve Vašem ct. týdeníku, již podnětem měl být článek p. dr. Herčíka »Trochu skepse o sportu« by se lépe hodila do rubriky »Co se nám líbí a nelíbí«, neboť důvody až dosud uvedené proti sportu nemají se skutečným sportem nic společného.

Každá sebe lepší myšlenka i věc v nepovolaných rukou může se zvrhnout. Žádný nový objev — a sport byl vlastně objeven až po válce — neujde snobismu a fandění. Zlehčovat význam lyžařství prostě proto, že někomu napadlo najít si při té příležitosti bohatou nevěstu, je nekritickou zaujatostí. Bohatá nevěsta bude asi hledána v každém čase i prostoru i kdyby se čtli jen básníci. Když ale básníci, tedy jací? Máme pře-

ce básníky »pravé, levé« kompromisní i nekompromisní a i takové, jichž básně čísti je právě takovou ztrátou času, jak zbytečně bloumatí hřištěm.

Dnes i básníci jsou trochu kouzla zbavení.

Otázka nezní, co je na sportu špatného, chyby se najdou na všem, ale co je na něm dobrého, respekt, zda-li toho dobrého je více. To je však otázka speciální, neboť sport nelze posuzovat samostatně.

Sport jest jen částí tělovýchovy, kterou pěstují i tělocvičné organizace »Sokol, DTJ, Orel atd.« Pěstuje-li tutéž věc tolik různých organizací a ještě za různým účelem, je přirozené, že dochází k výstředkům, zmatkům a řevnivosti.

Jakou tělovýchovu?

Srovnáme-li na příklad kolik lidí chodilo se před válkou koupat a kolik jich chodí nyní, je zřejmé, že touha po tělesném pohybu, po slunci a lepším zdraví byla spontánní. Touha po určitém tělesném oproštění a větší radosti ze života projevila se ve všech vrstvách. Bylo chybou, že tuto potřebu tělesného pohybu nepodchytily tělocvičné organizace s trvalejší a delší tělocvičnou tradicí. Mluvili-li se o sportu s takovým entuziasmem nebyl to sport, jež to zavinil, ale vyvolala to potřeba jasnějšího života.

Jak dalece tuto potřebu ukojí tělovýchova (mám na mysli všechny tělovýchovné organizace) to je v prvé řadě otázka mravní, a pak otázka vedoucích.

Profesor češtiny neb řečtiny může být piják i kuřák a snad i trochu mravně vadný, na krásu básní Homerových neb Březinových to nebude mít žádného vlivu. Krása uměleckého díla je trvalá v každém prostředí a v každých rukou. Profesor tělocviku, cvičitel, trener, pokud pojímá tělovýchovu vážně, musí být však člověkem mravně vyhraněným, člověkem bohatého srdce, prostě tím, co vyjadřovali Řekové slovy »kalos kai agathos«, musí být příkladem.

Ve škole se vzdělává, ale v tělocvičně, na hřišti, se má učití poctivě hrát, lásce k tělu, statečnosti. Ve třídě se pozná, kdo nejvíce umí, ale ve hře, na hřišti, se pozná charakter. Myslím, že ten čas minul, kdy se říkalo, »buď hodný, buď opatrný, ať si nezlomíš ruku.« Z této tradice vyšli lidé, kteří obyčejně zůstali stát na břehu, když se někdo topil. (Kolik jich zůstalo na břehu, když šlo o svobodu vlasti.)

Na hřišti, ve sportu, v těl. organizacích se mladí vychovávají.

Schází však vedoucí a to zaviňuje zmatek a uplatnění lidí, kteří dělají ze sportu modu a lze to již také pozorovat i v tělocvičných organizacích. Profesor tělocviku, cvičitel, trener, měli by být nejlepší z nejlepších. Nejen inteligentní rozumem, ale srdcem především.

Ve škole lze opisovat, studovat z taháku, mít protekci a pod., ale tělesný výkon při sebe lepší dispošci, musí se připraviti poctivě. V tom je mravní význam tělovýchovy.

Tělovýchova není všelék, cvičí-li někdo, ať v jakékoliv těl. org. jen za tím účelem, aby dlouho žil a dobře se mu vedlo na zemi, je na omylu. Účelem tělovýchovy je pokud jsme zde, abychom byli pokud možno v nejlepší formě.

Tělovýchovy není dost a ještě méně je vzorných vedoucích. I ten listonoš šel by raději do vzorné tělocvičny, kde by našel veselé lidi, než na mariáš. Schází metoda.

Družnost nedá kavárna, nedá vzdělání, ani čtení básní, ale zelený trávník, tělocvična, kde svlečením šatů mizí třídní rozdíl. V trenýrkách, v těl. úboru, jsme všichni stejní. Dejte dětem hřiště a dobrého člověka k nim a budou lepší.

Závodění je něco jiného. Závodník i po závodu má se cítiti ještě »čupr«, ale je to opět věc vedoucího. Mluvíti však proti závodění to životní marasmus. Člověk, který celý život se

staral jen o to, aby mu nenastydly nohy, nemůže nikdy v životě vytvořit hodnoty.

Je-li něco shnilého, příkladně ve sportu, není to vinou sportu, ale lidí. Začne-li někdo lyžařit a dělat sport v 35. neb 40. roce, když před tím celý jeho tělesný výkon spočíval v tom, že si denně před spaním natáhl hodinky, je samozřejmé, že nekončí-li tento sport krchovem, končí jistě srdeční vadou.

Není krise tělovýchovy, bez této není dnešní život možný, ale je krise vedoucích.

Nemůžeme dnes o ničem říci s absolutní rozhodností, anathema sit a tím méně o tělovýchově (sportu atd.).

S výrazem úcty

kpt. Stiebler Jan.

II.

Vážená redakce,

sleduji se zájmem diskusi o sportu v »Prítomnosti«, která jest v mnohém směru poučná. Prosím, aby i mně bylo dovozeno několik stručných poznámek.

Předně za potěšitelný fakt nutno považovati již to, že se vyskytují hlasy poukazující na přemíru sportu u nás, poukazující na to, že mládež se příliš jednostranně věnuje sportu, atd. Potěšitelným jest fakt tento z toho důvodu, že zdá se navesměřovati tomu, že sport přece jen proniká a zakořeňuje. Není tomu ještě ani tak dávno, co jsme sportu neměli skoro vůbec a co tělesná výchova a tělesná kultura byly zanedbávány. Maturoval jsem v roce 1914 a mám ještě v živé paměti, jak u gymnasiálních paedagogů byl sport na indexu, jak zejména »kopáči« byli stíháni jako nějaká spiklenecká sekta. Sedávali jsme 5 hodin v dusných, začasté nevětrných místnostech nad klasiky a komposicemi, dalších několik hodin doma nad »slovičky« úlohami a přípravami, — ale trochu sportu, footballu, byla pronásledována jakožto »sesurovující«, zakazovala se a stíhala. Je pravda, že existovaly školní hry, ale ty jednak nebyly navštěvovány veškerým žactvem, jednak daleko nebyly postačující a úměrnou rekreaci. Zda toto zanedbávání tělesné výchovy mohlo mít a mělo příznivý vliv na zdraví žactva a jeho povahu a charakter, o tom myslím, že diskuse by byla zbytečnou. Středoškolská výchova naše byla před válkou (nevím jak je dnes) jednostrannou. Vykládalo se nám sice o řecké »kallogagathii«, ale o výchově tělesné, krácející harmonicky a ruku v ruce s výchovou duševní, nemohlo být ani řeči.

Poukázal bych na př. na Anglii, kde, jak známo, tělesná výchova jest částí a to nikoliv poslední výchovného školního programu. Škola naše, zejména střední, poskytovala nám sice značnou příležitost ku nabytí povšechného vzdělání, ale zanedbávala přímo hříšně právě ty paedagogické cíle, které sledují anglické školy sportovní a fysickou výchovu žactva. A bylo by velikou otázkou, co jest pro celkovou výchovu muže důležitější: zda trochu více neb méně klassiků a binomických rovnic, neb ono charakterové a povahové upevnění, které může docílití rozumná, cílevědomá a odborně vedená tělesná a sportovní výchova. Mám opět na mysli vzor anglický.

Stejně málo fysické výchovy a sportu bylo dle mého názoru mezi mládeží dělnickou a rolnickou. Další kapitolou byla by pak tělesná cvičení a sport lidí škole odrostlých. Zejména těch, kteří svým povoláním tělesných cvičení a sportu potřebují.

Je pravda, že jsme národem, u kterého jest velmi rozšířen tělocvik. Máme svého Sokola, dělnické tělocvičné jednoty a Orla. Ale jest velikou otázkou, do jaké míry tyto tělocvičné instituce člověku škole odrostlému poskytují příležitost k fysické rekreaci.

Budíž mi prominuto, že na př. ohledně Sokola vyslovím názor, který bude snad považován za kacířský. Jako úředník chodíval jsem cvičit do jedné sokolské jednoty. Cvičovali jsme i v létě v uzavřené tělocvičně, kde se vzdor olejoování podlahy zvedal prach. Rozdělili nás v družstva a vešel se »pozor« jako na vojně. Obraty vpravo, vlevo bok, nástupy atd. vše tak trochu připomínající kaprálskou execírku vojenského »abrichtungu«. Pak cvičení na nářadí. Hlavním programem vždy byly přípravy na nějaká veřejná vystoupení. Místní, župní, sletová, příprava tělocvičných čísel na různé akademie a pod.

Slyšel jsem již cosi o krizi v Sokolu. Myslím, že Sokol má ještě velmi, velmi daleko k tomu, co by se mohlo nazvat krizí, že jest to dosud zdravý a silný a jadrný kmen stejně zdravé a silné myšlenky..., ale příležitost ku fyzickému cvičení, příležitost k rekreaci, kterou instituce tato dnes poskytuje na př. úředníkům, jest rozhodně hodně jednostranná.

Člověk, který sedí 8 hodin v úřadě, který pracuje 8 hodin v dílně neb továrně potřebuje něco jiného než cvičení v družstvu, pořadové cviky, zkrátka něco jiného, než standartní sokolskou cvičnou hodinu. A to co potřebuje, jest právě sport. Sport... pohyb na zdravém vzduchu, spojený s více neb méně namahavým tělesným cvičením.

A tu přicházím k tomu, že sportu nemáme mnoho, ale málo, strašlivě uboze málo. Totiž hlavně příležitosti k sportu. Sport jest dnes namnoze něčím tak drahým, že si to gážista, dělník, řemeslník nemůže dovoliti. Vezměme na př. krásný, zdravý a pěkný tenis. Dnes je to luxus zámožnějších tříd, pro méně situovaného člověka skoro určité hochštaplerství. Jen dle jména známe řadu těch různých krásných sportů provozovaných širokými vrstvami lidovými jinde. Na př. kriket, golf, baseball atd. Jen z vypravování pana Bertý Ženatého víme o těch rozsáhlých pozemcích v Americe na kterých i prostý dělník může po právu na zdravém vzduchu provozovati tělesná cvičení, sportovati, kde má příležitost ku fyzickému osvěžení po práci v továrně neb kanceláři.

V tomto směru nejsme ještě ani na začátku sportu. Co dosud udělaly naše obce, a jiné veřejné korporace pro rozšíření a hlavně u možnění sportu širokým vrstvám lidovým???

Za sport ovšem nepovažují sportovní fanouškovství. Přihlížeti k tomu, jak profesionální týmy fotbalistů hrají, vypisovávají si z novin výsledky zahraničních zápasů, oddávají se pochlebným rozkošem přihlížením jak si championi těžké váhy rozbíjejí nosy v ringu... to snad není sportem?

Rovněž velmi pochybnou cenu mohou míti 3—4 hodiny na lyžích, nutno-li jeti za sněhem několik hodin ve vlaku, utratiti spoustu peněz atd., jak na to v minulých číslech tohoto listu bylo správně poukázáno.

Zdá se mi, že skepse, která se ohledně sportu, zejména mládeží provozovaného dostavuje, týká se zejména sportovního fanouškovství. Točí-li se mysl dnešní mládeže hlavně okolo sportovních profesionálů, jejich zápasů, vytýká-li se přeháňení a jednostrannost, — možno s tím jen souhlasiti.

A tak myslím, že celý problém sportu a jeho oprávnění mohli by se rozděliti na dvě otázky:

1. tělesnou výchovu mládeže,
2. fysickou rekreaci lidí dospělých.

Pokud se týče otázky první, myslím, že jest nutno, aby tělesná výchova mládeže byla řádně vedena. Mládež by měla býti tělesně vychovávána. Výchova tělesná by měla býti harmonickou a organickou částí výchovy vůbec. Myslím, že by se tím zamezily pak výstřelky, na které v tomto listě bylo poukazováno. Otázkou touto nemohu se dále obírat.

Patří do oboru paedagogů z povolání, kteří by ale měli pro věc projevit více zájmu, než ho bylo před válkou.

Pokud se týče otázky druhé, myslím, že máme hodně mnoho fanouškovství, ale málo vlastního sportu. Sport dosud jen v nepatrné míře pronikl do širokých vrstev našeho lidu a jest namnoze považován za zábavu mládeže a nikoliv za obecnou potřebu, zejména nikoliv fysicky pracujícího člověka. V tomto směru nutno vykonati pro propagaci a popularisaci sportu ještě nesmírně mnoho. Nikoliv sport jako luxus, ale sport jakožto každodenní potřebu, sport jakožto rekreaci, sport jakožto část programu pracujícího člověka.

V listě tomto bylo poukázáno na to, jak i st u nás zahnížděno spolkaření, kolik času ztrávíme scházováním po hospodách. Dodal bych, — kolik času ztrávíme planým politikařením, sešedním v kavárnách a pod.

Myslím, že o sportu bude se u nás moci hovořiti až tehdy, budou-li dělníci po práci, úředníci po úředních hodinách, řemeslníci po práci, denně, neb aspoň občasně na zdravém vzduchu provozovati některý z těch sportů, které po většině známe jen dle jména, neb kterým nanejvýše přihlížíme z tribun sportovních hřišť. V tomto směru, v směru propagace, popularisace, z přístupnější sportu očekávají naše veřejné činitele ještě veliké a krásné úkoly.

Za správné považují námitky proti honbě za rekordy. Dočkáme-li se však toho, že sport bude věcí obecnou a lacinou, odpadne myslím skepse o sportu sama sebou.

V úctě

Dr. Albin Soudík.

V Kežmarku, 12. VI. 1930.

III.

Vážený pane redaktore,

dovoluji i lékařům poznámku v debatě o sportu. Myslím, že většinou shodneme se na tom, že sport v užším slova smyslu je tělesný pohyb, cvik, který děje se podle určitých pravidel a má sloužiti k zlepšení zdraví jednotlivce. V užším slova smyslu není tedy sportem ani automobilismus, ani šach, ani ovšem ne to, co by nesloužilo zlepšení zdravotního stavu. Chceme-li něco posouditi, musíme to měřiti a srovnávati s něčím jiným téhož druhu. Je přirozeno, že i sportovec chce své výkony srovnávati s výkony jiných a je měřiti, a že touží docíliti co nejlepšího výkonu. Proto závodí. Závodění se vytýká, že sportovec tu vydává příliš mnoho, že snadno překročí meze svých možností a poškozuje se na zdraví. Jestliže při závodění se sportovec poškozuje na zdraví, není již ovšem závodění sportem. Závodění takové při kterém se sportovec poškozuje na zdraví, není ani vhodné k měření výkonů, neboť prvou podmínkou správné měření metody, že nesmí měniti to, co chceme měřiti. Profesionál učinil si ze sportu obchod, to co provozuje, není již sportem, neboť to nemá sloužiti zlepšení jeho zdravotního stavu, ale vyzískání peněz. Chce-li dosáhnouti nejlepšího výkonu i za cenu obětování zdraví, je to jeho věc, jeho obchodní zájem, jenž se sportem nemá nic společného. Lékaři ujali se sportu, vyšetřují sportovce, určují schopnost k jednotlivým sportům, radí a hledí zameziti poškození ze sportu. Je nutno, aby při stanovení závodních podmínek byli bráni na radu lékařů. Víme, že sport neobejde se bez závodění, je ale nutno upravit toto tak, aby nevzniklo poškození zdraví, musí tedy žádaný výkon býti správně dosován. Nejdůležitější ale je posuzování výkonu při závodě. Jestliže na př. závodník doběhne prvý k cíli, je ale pak 14 dnů nemocen, ukázal, že jeho tělo nebylo dosti na závod připraveno, ukázal, že utrpěl poruchu, Nikdo by si jistě nekoupil automobil, který

sice dojel v nejkratší době k cíli, ale u cíle se rozšypal. Je tedy nutno při hodnocení sportovních výkonů přihlížeti k tomu, v jaké kondici je závodník na konci závodu a vítězství přisouditi tomu, jehož organismus ukázal se býti nejdolnějším a vykazoval nejmenší změny. Bude-li tato podmínka pojata do posuzování rekordních výkonů, bude myslím nebezpečí a poškození hrozící ze sportovního závodění a tvoření rekordů značně zmenšeno.

S projevem dokonalé úcty

MUDr. Vladimír Vondráček.

IV.

Vážená redakce,

dovoluji si podotknouti pouze několik slov k zajímavému a plnému pravdy článku pana dra Herčíka.

Poměry naše jsou nyní již tak daleko, že se ze sportu a tělesné výchovy dělá věda, ač zde nejde o nic více, nežli o pouhou zábavu. Při tom všichni příznivci tělesné výchovy argumentují důležitostí svých názorů poukazováním na zdravotní význam tělesných cviků. Pokud je mi známo, nebyla dosud uveřejněna ani jedna statistika, ze které by plynulo, že se dá svalovou prací některé choroby předejít nebo ji vyléčit. Pro sám sport (scl. těl. výchovu) by tedy byl nyní vědecký tělovýchovný ústav, jaký má býti v Praze postaven, nejen bez významu, ale i zbytečný. Všechny práce, týkající se fyziologie a anatomie svalstva lze nyní konati v příslušných ústavech universitních kde je dosti místa (pražský fyziologický ústav má 100 (slovy sto) místností, v nichž se hemží 1 profesor a 3 asistenti) a práce zde konané jsou neodvislé od veřejného mínění. Co bychom si na př. počali s tím novým ústavem za 30 milionů, kdyby se v něm dokázalo, že sport a tělesná námaha zdraví neprospívá, nýbrž škodí. A možnost tato, i když není snad pravděpodobná, není přece nijak vyloučena. Tělesná práce ve smyslu sportu a pod. u rozumných duševních pracovníků je a zůstane příjemnou zábavou, která nezabírá mnoho času, a ničím více. Jsou ovšem takoví duševní pracovníci, resp. zaměstnanci, jimž svalová práce znamená mnohem víc, u nichž je skutečnou potřebou, často větší nežli potřeba námahy duševní. Jsou to pravděpodobně ti, kteří se tragicky zmýlili ve volbě svého povolání: místo aby pracovali jako dělníci na stavbě, v dolech, na poli, věnovali se z různých důvodů studiím, které při nynějších nízkých požadavcích na chytrost ve školách poměrně snadno dokončili, ale kteří se k d u š e v n í práci nehodí, poněvadž v ní nenacházejí radost. Je to vše výsledkem přesvědčení posledních let, že jenom ten je pán, kdo studuje. Jak se takový člověk, kterému k srdci přirostla více tělesná nežli duševní práce, prezentuje, to je krásné viděti na jedné polemice, uveřejněné v tomto časopise. Pisatel zde mimo jiné píše, že se z glykoly ve svalech tvoří močovina atd. Podepsán jako studující. Studuje-li náhodou medicínu, což by ho opravňovalo k populárnímu výkladu výměny látkové ve svalů za činnosti, pak jistě propadne u zkoušky z fyziologie, nezmění-li do té doby svých samorostlých názorů o tomto oboru medicíny.

MUDr. Jiří Štefl.

NOVÉ KNIHY.

Václav Lacina: *Ozubené kolo*. S obálkou a čtyřmi kresbami Karla Sourka. 18 Kč, váz. 30 Kč. »Kruhu drobné beletrie« řada 2, svazek 13. Vydal »Čin« tisk. a nakl. družstvo čs. legionářů v Praze.

T. G. Masarykovi k šedesátým narozeninám. Sborník. Redigovali Ed. Beneš, Fr. Drtina, Jan Herben a Fr. Krejčí. S 43 vyobrazeními (přílohami), z toho 32 kreseb Adolfa Kašpara. Druhé vydání. 60 Kč, váz. 72 Kč. Vydal »Čin« tisk. a nakl. družstvo čs. legionářů v Praze. Myšlenku vydati tento Sborník v novém vydání přineslo letošní jubileum presidenta Masaryka. Obsahuje bohatou pramennou látku, soustřeďuje a zhodnocuje téměř celou předválečnou činnost Masarykovu, zachycuje období, kdy Masaryk jako kulturní vůdce byl uznáván jen malou menšinou národa a jako politický vůdce ještě menší skupinou přátel a stoupců.

J. L. Fischer: *O neklidu dneška*. 5 Kč, váz. 17 Kč. »Leták« číslo 13. Vydal »Čin« tisk. a nakl. družstvo čs. legionářů v Praze. Redakce revue »Les Cahiers de l'Étoile« v Paříži vypsala mezinárodní anketu »O neklidu dneška«, předloživši tyto otázky: Existuje neklid, vlastní naší době? V čem se projevuje v životě sociálním, ve víře, v životě pohlavním atd.? Není tento neklid utrpením lidstva, usilujícího o to, aby opět našlo svou jednotu, zbavujíc se svých pout času, prostoru a individuálního osamocení? Autor odpovídá na poslední otázku kladně a rozvíjí nejprve profil dnešní kapitalistické společnosti, který se mu jeví jako vítězství »ducha tíže« nad lidským individuem a jeho tvůrčím duchem. Proti tomu vytyčuje požadavek nového společenského řádu, který by byl charakterisován všestrannou nadvládou člověka nad »hmotou«. Bedlivě přihlíží i k poměrům československým.

Diplomatické dokumenty o vzniku světové války. K dosavadním sbírkám předválečných diplomatických aktů začíná zvolna přibývat nová: sbírka dokumentů francouzských. Dekrétem z 20. ledna 1928 byla zřízena »Commission de publication des documents relatifs aux origines de la Guerre de 1914—1918« a zahájila přípravu vydávání diplomatických dokumentů franc. zahraničního úřadu z let 1870—1914. Aby nebylo nutno čekat na dokumenty z let přímo před svět. válkou nejdéle, byla ediční činnost rozdělena na tři serie. Dosud vyšly tři svazky, z každé serie jeden. První serie obsáhne dobu od 1870—1900 (vyšlý svazek přináší dokumenty z let 1870—1875), druhá serie sahá od 1. ledna 1901 do 4. listopadu 1911 (vyšlý svazek má dokumenty z roku 1901) a třetí serie obsáhne dobu od 4. listopadu 1911 do vzniku války (vyšlý svazek přináší dokumenty z doby od 4. list. 1911 do 7. února 1912). Francouzská komise postupuje metodou ryzí chronologie, kdežto německá (Die gosse Politik der europäischen Kabinette 1871—1914), dala přednost metodě systematické, takže jednotlivé svazky jsou věnovány vždy určité otázce evropské politiky, při čemž ovšem pořad probíraných otázek je chronologický. Vydání francouzských dokumentů bude mít ovšem pro historii předválečné Evropy obrovský význam.

**Velký
výběr**

plnicích per
(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont)

Blanc atd.), crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek, aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc, i technických má na skladě:

W. Wagner, Brno-Česká 16.